

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XV

2017/1–2

MUZEUM A ŠKOLA

Křížovatky muzejní pedagogiky na konferenci Muzeum a škola 2017

Blanka Petráková

Osmý ročník konference Muzeum a škola s aktuálním podtitulem Křížovatky muzejní pedagogiky dostal své tradici a potvrdil smysluplnost a potřebu pravidelných setkání zájemců o obor muzejní pedagogika. Ve dnech 20. a 21. března 2017 se na jednání ve Zlíně sešlo 95 účastníků z Čech, Moravy a Slovenska, přičemž pro omezenou kapacitu sálů Bařova institutu jsme řadu zájemců museli odmítnout. Koncept programu 8. ročníku jsme opět připravovali v úzké kooperaci s konzultantkou v oblasti managementu kulturně historického dědictví Alexandrou Brabcovou, která byla již od prvních ročníků před 14 lety garantkou vysoké profesionální úrovně konference. Cílem aktuálního ročníku bylo zhodnocení stavu muzejní pedagogiky, definování jejích výhledů do budoucnosti a vytýčení nových cest jejího směřování. Nad hledáním odpovědí na tyto otázky se ve Zlíně sešli zástupci předních českých muzeí, galerií a univerzit, představitelé Komise pro práci s veřejností AMG, zástupci Komory edukačních pracovníků Rady Galerií ČR, představitelé metodických center pro muzejní pedagogiku a zástupkyně Národního ústavu pro vzdělávání. Odborný program byl rozčleněn do třech bloků. V duchu podtitulu se referující ve všech blocích zaměřovali převážně na bilancování – připomínali jsme si totiž výročí 20 let od vzniku programu Brána muzea otevřená Nadace Open Society Fund, 25 let od počátku Rady galerií ČR a 20 let od vzniku Komise pro práci s veřejností při Asociaci muzeí a galerií ČR.

Kromě toho se přednášející ve svých příspěvcích zamýšleli nad možnostmi a přístupy muzejní pedagogiky coby samostatného oboru vysokoškolského studia i nad dalšími klíčovými tématy. Konference však nebyla zdaleka jen ohlédnutím se za počátky, úspěchy i úskalími oboru, naopak, podařilo se formulovat i hlavní úkoly do budoucnosti. Účastníci z různých paměťových institucí, oborových skupin a vysokých škol se shodli na společném zájmu rozvíjet svůj obor ve prospěch návštěvníků a posilování pozice paměťových institucí jako míst, kde se návštěvníci mohou neformálně vzdělávat, získávat kvalitní odborné informace i zážitky, rozvíjet své záliby. Míst, která jsou otevřená, přátelská a mají propracované standardy, strategie a metodiku pro práci s veřejností.

Na odborný program navázaly komentované prohlídky expozic a výstav Muzea jihovýchodní Moravy a Krajské galerie výtvarného umění, které se setkaly s velkým zájmem. Obsah konference jako celek vzbudil velký ohlas a rozproudil živou debatu, která definovala společné zájmy a naznačila možné další cesty oboru muzejní pedagogiky. Důležitým výsledkem jednání bylo zjištění potřeby kooperace činnosti Komise pro práci s veřejností AMG a Komory edukátorů Rady galerií a vzájemné koordinace dalších kroků.

Konference Muzeum a škola. Fotoarchiv MJVM. |

Konference Muzeum a škola. Fotoarchiv MJVM. |

Společenský večer s historickou módní přehlídkou Luhačovického okrašlovacího spolku Calma. |
Foto R. Ševčík, fotoarchiv MJVM. |

Společenský večer s historickou módní přehlídkou Luhačovického okrašlovacího spolku Calma. |
Foto R. Ševčík, fotoarchiv MJVM. |

Současný stav a perspektivy studia muzejní pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci

Petra Šobáňová

Úvod

Je tomu sotva několik týdnů, co byl završen náročný a léta trvající proces zavedení profese edukátor v kultuře do českého katalogu prací ve veřejných službách a správě¹. V této souvislosti není bez zajímavosti připomenout genezi studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, jehož akreditace byla Akreditační komisí ČR schválena v roce 2012 a lze ji považovat za jeden z článků řetězce dílčích počinů, jež v České republice postupně etablovaly profesi muzejní a galerijní pedagog, resp. edukátor v kultuře².

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (dále KVV PdF UP), která zmíněný akreditační spis vypracovala a studium muzejní a galerijní pedagogiky garantuje, patří k vysokoškolským pracovištím s dlouholetou tradicí. Po celou dobu své existence byla spojována zejména s výchovou budoucích výtvarných pedagogů. Výtvarná edukace však byla z pochopitelných důvodů vždy vázána nejen na školní třídy formálních a neformálních institucí, ale i na muzea a galerie, jež prezentují bázi uměleckého pole, artefakty z historie umělecké kultury i její současnosti. Proto jsou také katedry výtvarné výchovy místy, kde se – kromě muzeí a galerií samotných – formovala praxe i teorie muzejní pedagogiky a kde se problematika využití muzejních sbírek ke vzdělávání různými způsoby vždy integrovala do studijních plánů budoucích učitelů. Konkrétně ve studijních plánech KVV PdF UP figuruje např. disciplína galerijní animace, ale i další, jež se edukace v kultuře nebo galerijní pedagogiky více či méně dotýkají (*didaktika výtvarné výchovy, obrazová analýza, umělecké sbírky, výtvarné umění Olomoucka* apod.).

V oblasti muzejní a galerijní pedagogiky se katedra angažuje již dlouhodobě. Kromě toho, že je muzejně-pedagogická problematika již několik let součástí studijního plánu kmenových výtvarně pedagogických oborů garantovaných pracovištěm, garantuje katedra tuto problematiku také v plánech dalších oborů, např. učitelství pro 1. stupeň ZŠ, řízení volnočasových aktivit aj.

Katedra se dlouhodobě intenzivně zapojovala také do řešení problému profesionalizace muzejních a galerijních pedagogů v ČR, a to zejména v rámci projektů, z nichž jmenujme na prvním místě projekt *Kvalitativní inovace výtvarně-pedagogických studijních oborů (2006–2008)*, během něž byl navržen, realizován a ověřen funkční studijní *Modul muzejní a galerijní pedagogiky* s řadou specializovaných muzejně-pedagogických disciplín, vznikly studijní materiály sdružené do cyklu skript *Škola muzejní pedagogiky 1–7 (2007)*, byla uspořádána konference *Muzejní pedagogika dnes* a vydán stejnojmenný sborník příspěvků (HORÁČEK, MYSLIVEČKOVÁ & ŠOBÁŇOVÁ 2008). Disciplíny z širší oblasti muzejní pedagogiky byly integrovány také do studia k prohlubování odborné kvalifikace, které bylo koncipováno a realizováno v rámci dalšího projektu *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií (2010–2012; studium bylo tentokrát určeno pedagogům z praxe)*. Tento projekt je zde zmíněn mimo jiné proto, že z jeho prostředků byly vydány dnes již klasické publikace *Edukační potenciál muzea a Muzejní edukace (ŠOBÁŇOVÁ 2012a, b)*, jež slouží jako základní teoretický vstup do problematiky muzejní edukace. Do třetice další z velkých projektů, který katedra řešila a který ovlivnil českou muzejní pedagogiku, byl projekt *Vizuální komunikace, otevřený prostor k výchově a vzdělávání (2013–2015)*, během něž byl jednak realizován další studijní modul *Muzejní pedagogika – zpřístupňování kulturního dědictví (pro studenty)*³ a jednak

bylo realizováno mnoho dalších důležitých aktivit. Například byla uspořádána mezinárodní konference *Kultura, umění a výchova* (2013) a konference *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci* (2014) a byl rovněž založen odborný recenzovaný časopis *Kultura, umění a výchova*, který lze dnes považovat za významnou odbornou platformu oboru⁴. V rámci projektu byly také vydány další muzejně-pedagogické publikace: *Otevřená klenotnice poznávání* Kateřiny Tomeškové (TOMEŠKOVÁ 2015), *Plánování edukačních aktivit v muzeu. Od strategického plánu k přípravě edukačního programu* Petry Šobáňové a Michaely Johnové Čapkové (ŠOBÁŇOVÁ & JOHNOVÁ ČAPKOVÁ 2015), *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci* Petry Šobáňové a kol. (ŠOBÁŇOVÁ a kol. 2015) a *Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků* Jany Jiroutové (JIROUTOVÁ 2015).

Spektrum katedrálních projektů, které spadají do muzejní pedagogiky, doplňují ještě výzkumné projekty, konkrétně projekt *Česká muzejní edukace v kontextu současných evropských trendů* (GAČR, 2012–2014), *Využití nových technologií v české muzejní a galerijní edukaci* (projekt specifického výzkumu IGA, 2014), *Nové trendy ve zprostředkování muzejních sbírek* (projekt IGA podpořený PdF UP, 2015–2016), *Výzkum muzejní prezentace a jejích pedagogických souvislostí* (projekt IGA PdF UP, 2016–2017) a *Fenomén soft power v kontextu české muzejní kultury a pedagogiky* (projekt IGA PdF UP, 2017–2018). Tyto projekty dokládají neutuchající snahu pracovníků a doktorandů katedry budovat výzkumnou a teoretickou bázi oboru a přinesly (a ještě přinesou) řadu konkrétních výsledků – jmenujme alespoň publikace *Muzejní expozice jako edukační médium, 1. – 2. díl* (ŠOBÁŇOVÁ 2014a, b) nebo *Muzeum versus digitální éra* (ŠOBÁŇOVÁ & LAŽOVÁ a kol., 2016).

Vyjmenované aktivity spolu s dlouhodobou nadstandardní spoluprací s Muzeem umění Olomouc a Vlastivědným muzeem v Olomouci se staly základem pro koncipování a úspěšnou akreditaci navazujícího magisterského studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* v roce 2012. Cesta k akreditaci však nebyla snadná ani přímá – Akreditační komisi ČR byl nejprve předložen spis počítající se specializací studia výtvarné výchovy (rozšíření jednooborového studia o oblast galerijní pedagogiky, tak jak bylo předtím vyzkoušeno v projektech), ten však nebyl schválen. Přepřerovaný akreditační spis byl po dlouhých koncepčních úvahách koncipován odlišně: jako transdidaktický samostatný dvouobor na výtvarné výchově relativně nezávislý. Úspěšná akreditace takto pojatého magisterského studijního oboru byla vyvrcholením našich dlouhodobých snah a úspěchem – vzhledem k tomu, že spis byl předkládán v období, kdy docházelo spíše k redukci oborů (spolu se zpřísněním kritérií, jako je např. dostatečný počet docentů a profesorů, výzkum v dané oblasti, počet odborných prací a jejich citačních ohlasů atd.) a schvalování oborů nových bylo spíše výjimečné. Nezanedbatelnou bariérou pro udělení akreditace mohl být také fakt, že profese muzejní pedagog ještě nefigurovala v katalogu prací, a to, že jsme žádali o akreditaci **učitelského** oboru – avšak pro oblast na pomezí neformálního a formálního vzdělávání a zároveň pro oblast, která není explicitně zmíněna v příslušném zákoně o pedagogických pracovnících. Přes tyto rizikové aspekty byl akreditační spis schválen a Akreditační komise ČR tak ocenila odbornou připravenost pracoviště a zároveň svým rozhodnutím uznala, že muzejní a galerijní pedagogika je ustáleným vědním oborem, který má mít své akademické zastoupení.

Koncepce oboru muzejní a galerijní pedagogika

Navazující magisterský studijní obor muzejní a galerijní pedagogika, jehož pilotním akademickým rokem byl rok 2013/2014, reaguje na aktuální vzdělávací potřeby české společnosti, v níž se po roce 1989 postupně etablovala profese muzejní, resp. galerijní pedagog, aniž by ovšem existoval systém vzdělávání těchto odborných pracovníků muzeí a galerií. Struktura a zaměření oboru reagují na poptávku po navazujícím magisterském studiu, které by rozšířilo profesní kompetence pedagogů směrem k oblasti muzejní edukace. Tvůrci vycházeli ze zkušenosti, že mnoho absolventů učitelských oborů se již nyní úspěšně uplatňuje v muzejních institucích a pociťuje potřebu rozšíření svých odborných znalostí o muzejně pedagogická specifika. Kromě jiného obor reaguje na změny vyvolané kurikulární reformou, která umožňuje širší spolupráci muzea a školy, resp. zapojení muzeí do formálního vzdělávání.

Obor je koncipován tak, aby kvalitně připravil budoucí muzejní a galerijní pedagogy s odbornou kvalifikací pro působení ve specifickém edukačním prostředí muzea a galerie, příp. jiné paměťové instituce. Profesní uplatnění našich absolventů je v oblasti sbírkotvorných, výstavních a obecně kulturních institucí, a to jak v rovině vzdělávání formálního (ve spolupráci muzeí se školami), tak i neformálního a informálního (neformální vzdělávací programy muzeí pro děti a mládež, tvorba a vedení edukačních programů pro různé návštěvnické skupiny, facilitace učebních procesů u neorganizovaných návštěvníků).

Studentky muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

Jak již bylo naznačeno, studijní obor je koncipován jako dvouoborový, tedy jako obor realizovaný v kombinaci s dalším studijním oborem spadajícím pod studijní programy *učitelství pro základní školy* či *učitelství pro střední školy*. Proto je součástí studia také povinnost absolvovat modul učitelské způsobilosti, který zakládá profesní způsobilost učitele sekundárních škol, zároveň však vytváří svou strukturou pedagogický a psychologický základ muzejní a galerijní pedagogiky.

K navazujícímu magisterskému studiu jsou přijímáni absolventi bakalářského studia všech studijních oborů, akreditovaných v rámci studijních programů *specializace v pedagogice* (např. obor *výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání*, *environmentální výchova se zaměřením na vzdělávání*, *přírodopis se zaměřením na vzdělávání*, *společenské vědy se zaměřením na vzdělávání* apod.), případně studijních programů jiných⁵. Podmínkou je, že v rámci bakalářského studia uchazeči absolvovali předměty pedagogické způsobilosti nebo si je doplní absolvováním v rámci nabízených kurzů.

Značné rozpětí bakalářských oborů, jejichž absolventy přijímáme, vychází z širé vědních a uměleckých oborů angažovaných na půdě muzeí a kulturních institucí. Cílem navazujícího studijního programu je rozšíření dosavadních profesních kompetencí uchazečů o oblast didaktiky muzejní edukace, muzeologie, interpretace muzeálií aj., které – jak byli tvůrci koncepce přesvědčeni – mají v zásadě transdidaktickou povahu a jsou tedy uplatnitelné v různých vzdělávacích oblastech. Je však třeba dodat, že na tento aspekt našeho studijního oboru existují různé názory a na samotné garantující katedře probíhají diskuse nad vhodností takové širé oborů přijímaných uchazečů. Mnoho hlasů např. zastává názor, že bychom se měli v souladu s tradicí věnovat primárně vzdělávání v oblasti výtvarného umění a kultury. Budoucnost zajisté ukáže životaschopnost dosavadního pojetí a nový, nastupující způsob akreditování (tzv. institucionální akreditace, o něž vysoké školy musejí požádat Národní akreditační úřad úřad do roku 2020) může podobu oboru také ovlivnit.

V dané chvíli je cílem studia odborná příprava budoucích muzejních pedagogů pro různé typy paměťových institucí, kteří budou disponovat širokými profesními kompetencemi. Snažíme se nabízet komplexně pojaté vzdělávání, harmonicky integrující teoretické i prakticky zaměřené disciplíny s převahou disciplín didaktických. Cílem studijního oboru je výchova flexibilního, kreativního absolventa, který dokáže své odborné vzdělání uplatnit tvůrčím způsobem v edukační praxi a samostatně reagovat na potřeby měnícího se společenského kontextu. Teoreticky obor navazuje na tradici brněnské muzeologické školy, nikoliv pouze na tradici české a světové výchovy uměním. Tyto dva nosné přístupy syntetizuje ve funkční celek čerpající bohatou měrou také ze současných pedagogických poznatků a konstruktivismem inspirovaných metodických postupů.

Předměty studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* byly v akreditačním spise – pro přehlednost – sdruženy do níže uvedených modulů:

- modul muzejní pedagogiky
- povinně volitelné moduly umožňující profilaci
- modul volitelných disciplín
- modul pedagogicko-psychologický (je garantován PdF)

Modul muzejní pedagogiky (povinné disciplíny typu A) tvoří předměty *muzejní pedagogika*, *kulturní dědictví a památková péče*, *galerijní animace*, *základy mu-*

zeologie, didaktika muzejní edukace 1, didaktika muzejní edukace 2, management kulturních projektů, expresivní interpretace, handicapovaný návštěvník muzea, pracovní listy v muzejní edukaci a konečně exkurze nazvaná proměny muzejní prezentace.

Zastavme se podrobněji u zaměření těchto základních disciplín. Cílem předmětu *muzejní pedagogika* je představit studentům pedagogickou disciplínu, již je muzejní pedagogika, a explikovat ji prizmatem muzeologie a pedagogiky. Studenti se seznamují s její poznávací doménou, již je muzejní edukace. Cílem přednášek je začlenit muzejní pedagogiku do systému pedagogických věd, věnovat se historii muzejní edukace a jejím specifickým (obsahu a cílům, formám, metodám i didaktickým prostředkům) a dále představit nové poznatky tohoto oboru získané výzkumnými šetřeními. Zvláště se zaměřujeme na problematiku spolupráce muzea a školy, problematiku profesního profilu muzejních pedagogů a jejich postavení v rámci muzejních institucí či tzv. visitors studies. Podrobněji se rozvíjejí tato dílčí témata: muzejní pedagogika v systému vědních oborů, muzejní pedagogika a muzeologie, muzejní pedagogika a ostatní pedagogické disciplíny, poznávací doména muzejní pedagogiky, historie muzejní pedagogiky a aktuální poznatky oboru, spolupráce muzea a školy či profesní profil muzejního pedagoga.

Teoretickou bázi studia doplňuje disciplína *základy muzeologie*, která přináší úvod do problematiky tohoto vědního oboru. Cílem je představit obor jako vědu zabývající se fenoménem muzealizace a muzejní kulturou. Stručný přehled historických projevů muzejního fenoménu a vývoje paměťových institucí je doplněn související problematikou sběratelství a motivace sbírkotvorné činnosti. Kromě definice muzea a souvisejících pojmů se předmět zabývá typologií muzeí, rysy muzeálie a povahou muzeality. Cílem je nastínit studentům teorii selekce, tezaurace a prezentace, vše s orientací na výchovný smysl paměťových institucí. Kromě současných problémů (digitalizace, aktivní selekce aj.) se předmět zabývá také rolí pedagoga v procesu muzealizace a aktuálními trendy v muzejní kultuře.

Didaktika muzejní edukace se zaměřuje na didaktické aspekty muzejní edukace, zabývá se však také její filosofií, obecnými a specifickými cíli výchovy a vzdělávání v muzeu a jejími specifiky. Kromě teoretického vymezení muzejní edukace, a to v muzeologickém a pedagogickém kontextu, se disciplína zaměřuje na praktické otázky tohoto typu vzdělávání, jako je projektování muzejní edukace, její plánování a příprava edukačního programu. Tento specifický typ vzdělávání, vázaný na muzejní sbírky, je pojmán jako proces tvořený řadou komponent. K nim jsou v souladu s obecnou didaktikou řazeny edukační cíle, obsah, metody, organizační formy a didaktické prostředky. Cílem je tyto komponenty důkladně objasnit jak teoreticky, tak na praktických příkladech z praxe, aby byl absolvent schopen komplexního pedagogického uvažování a jednání (ve smyslu teorie L. S. Shulmana). Absolvent je schopen efektivně plánovat edukační program pro konkrétní typ muzea a návštěvníckou skupinu.

Galerijní animace navazuje na didaktiku a představuje studentům základní formu muzejní edukace, kterou je animace, resp. animační program muzea. Prakticky zaměřený předmět vedený muzejním pedagogem z praxe se realizuje přímo v partnerské muzejní instituci Muzeum umění Olomouc a zaměřuje se na pěstování základních profesních kompetencí budoucích muzejních pedagogů. Po teoretickém představení této specifické formy muzejní edukace, která je zvláštní svým spoje-

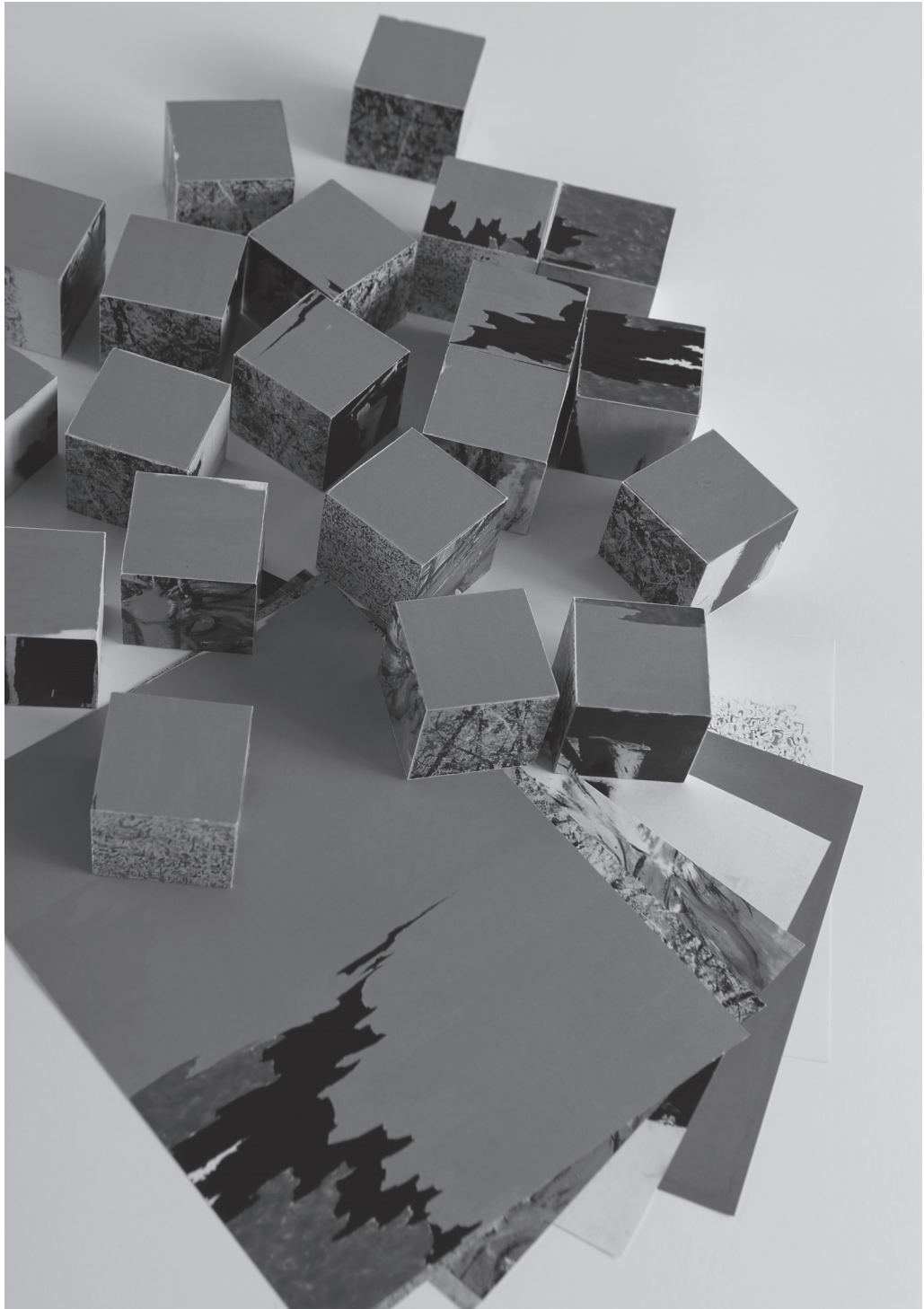
ním intelektuálních činností s činnostmi praktickými, „oživujícími“, se studenti seznámí s konkrétními příklady edukačních programů daného muzea a jejich strukturou. Pod vedením vyučujícího studenti sami připraví a zrealizují dílčí výtvarné či jiné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na vybraný exponát. Důraz je zde kladen na individualizaci edukace, na aktivní učení a učení prostřednictvím praktických činností.

Hlavním tématem disciplíny *expresivní interpretace* je problematika interpretace a zpřístupňování uměleckého díla a jiných typů muzeálií (artefaktů, mentefaktů i naturfaktů). Pomocí praktických aktivit se zde představuje proces tvůrčí, resp. expresivní interpretace sbírkového předmětu, vyučující a studenti se zaměřují na hledání originálních možností komunikace s ním. Během výuky budou představeny rozličné formy a metody zpřístupňování muzeálií využitelné nejen během realizace edukačního programu muzea a galerie, ale i v běžném edukačním procesu na školách. Pozornost bude věnována také „mezím interpretace“ a odrazu současných teorií interpretace v práci muzejního pedagoga. Disciplína pěstuje schopnost studentů porozumět sbírkovým předmětům muzea a nacházet vhodné způsoby jeho interpretace, přístupné co nejširší škále návštěvnických skupin. Realizace řady praktických etud rozvíjí didaktické kompetence absolventů a zaměřuje se na jejich schopnost aplikace ukázkových metod a postupů do vlastní praxe.

Disciplína *kulturní dědictví a památková péče* doplňuje základy *muzeologie*; zatímco ta podává posluchači přehled o tom, jak se artefakty kulturního dědictví shromažďují, uchovávají a prezentují tzv. in fondo, zde je student informován o systému péče o artefakty in situ, v terénu. Posluchač pozná a bude ovládat základní pojmy (památká, péče o památku, památková hodnota), seznámí se se způsoby výběru památek a porozumí jejich historické podmíněnosti. Pochopí třídění (hmotné vs. nehmotné, umělecké vs. historické, movité vs. nemovité), pozná různé stupně a rozsahy ochrany, teoretické přístupy důležité pro středoevropskou situaci, zákonné normy a mezinárodní úmluvy o ochraně kulturního dědictví.

Návštěvnické skupiny muzeí jsou různorodé a mnohé z nich mají specifické vzdělávací potřeby. Spektrum základních disciplín proto doplňují přednášky a seminář nazvaný *handicapovaný návštěvník muzea*. Jeho cílem je připravit studenty na práci s různými cílovými skupinami návštěvníků muzea, zvláště s jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami. Absolvent by měl být připraven na komunikaci a vzdělávací činnost s osobami s postižením, s dětmi cizinců a s národnostními menšinami. V rámci disciplíny se studenti seznámí s různými typy postižení, se specifiky národnostních i jiných menšin v ČR, bude se orientovat v základních pojmech speciální pedagogiky a multikulturní výchovy. Naučí se základům komunikace s těmito skupinami s ohledem na budoucí kvalifikaci muzejního pedagoga. Důraz bude kladen na profesionální interpretaci chování žáků a osob s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby, jejich původ, sociokulturní prostředí a přizpůsobení projektů těmto žákům a osobám. Nabízí se možnost upevnění získaných poznatků během pedagogické praxe v muzeu, dle možností muzea se připravují animace pro vybranou skupinu žáků s ohledem na výše zmíněné speciální vzdělávací potřeby.

Muzejní pedagog v praxi je často nucen samostatně řešit otázku didaktických prostředků. Proto je ve studijním plánu zařazena také disciplína *pracovní listy v muzejní edukaci*. Jejím cílem je vybavit absolventa dovednostmi potřebnými k přípravě

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

a realizaci funkční textové didaktické pomůcky, která má v muzejní edukaci již své pevné místo. Jde o pracovní listy, jejichž příprava je v rámci disciplíny pojmána v celém komplexu činností: od výběru vhodného tématu, přes didaktickou transformaci učiva až po návrh grafického řešení a jeho realizaci ve vhodném grafickém programu. Studenti vytvoří koncepci, strukturu a grafický návrh animačních pracovních listů, tak aby podporovaly proces učení v muzeu. Důraz bude kladen na schopnost vyjádření daného tématu grafickými prostředky se zřetelem na interaktivitu a schopnost přenosu informací. Realizace návrhů proběhne pomocí příslušného grafického SW (Adobe Photoshop, Adobe InDesign, Corel Draw).

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

Konečně cílem disciplíny *management kulturních projektů* je připravit studenty i v oblasti manažerských dovedností. Student získá nejen znalosti o financování kulturních aktivit, tedy o tom, odkud pocházejí finanční zdroje, ale také praktické zkušenosti, tak aby o finance uměl požádat. Absolvent se bude orientovat v systému grantů a nadací, získá základní znalosti v oblasti firemního a individuálního dárcovství a sponzoringu a v neposlední řadě bude umět napsat projekt se všemi jeho náležitostmi. Mezi základní témata náleží typologie kulturních institucí a jejich právní formy, problematika financování (nejen) vzdělávacích aktivit muzeí a galerií a zejména téma projekt (definice projektu, proč existují projekty, jejich struktura, projektový cyklus, analýza potřeb, časová realizace, náklady projektu, příprava rozpočtu, cíle projektu, Bloomova taxonomie). V praktické části si studenti vyzkoušejí zpracování animačního záměru do podoby projektu a připraví vlastní žádost o grant.

Exkurze *proměny muzejní prezentace* uzavírá modul povinných muzejně pedagogických disciplín a představuje podoby současných muzejních a galerijních prezentací u nás i ve světě, a to jak po stránce kurátorské, tak i vzhledem k prostorovému řešení expozice. Zvláště se zaměřuje na architektonické řešení muzeí a galerií a ukazuje úspěšné příklady inovativního přístupu k muzejním expozicím. Diskutovány jsou zde současné trendy v muzejních expozicích, mezi něž patří využití digitálních technologií, moderní techniky a interaktivních exponátů, resp. modelů. V souvislosti s prezentacemi umění se disciplína zaměřuje také na filozofickou reflexi přítomnosti s cílem pochopit obecné souvislosti uměleckých projevů s aktuálními jevy a procesy společnosti, a to především v oblasti výtvarného vyjadřování a vizuální komunikace. Studenti jsou vedeni k aktivnímu uchopení problému muzejní prezentace, ke

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

kritické analýze a interpretaci projevů současné vizuální kultury. Důraz je kladen na samostatné studentovo hodnotící stanovisko, jeho schopnost tyto projevy formálně analyzovat a začlenit do širších významových souvislostí vizuální komunikace a její sociální funkce. Výuka probíhá formou tří exkurzí po vybraných muzeích a galeriích; v minulých letech jsme navštívili Pevnost poznání v Olomouci, GASK v Kutné Hoře, Svět techniky v Ostravě, iQlandii v Liberci, Techmanii v Plzni, Galerii hlavního města Prahy, Národní galerii, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Krajskou galerii výtvarného umění ve Zlíně a mnohé další.

Podle svého zájmu působit v určitém typu muzea či s ohledem na dosavadní studium si studenti dále volí jeden z modulů povinně volitelných disciplín, případně si libovolně vybírají předměty typu B z naší celkové nabídky. Připraveny jsou celkem tři takové moduly. *Modul teorie a dějin výtvarného umění* tvoří kurz dějepisu umění (*dějiny umění 1, dějiny umění 2*), dále vybrané kapitoly z *teorie umění*, pětidenní kurz *arteterapie, artefiletika* a předmět *lidová kultura*. Druhý z povinně volitelných modulů, *modul společenských věd*, je tvořen disciplínami zaměřenými na historii (*historie českých zemí 1, historie českých zemí 2*, významné kapitoly evropských dějin), výchovou ke vztahu k *regionálnímu dědictví a lidovou kulturou*. Konečně třetí z modulů, *modul přírodních a technických věd*, obsahuje disciplíny *úvod do biologie, dějiny techniky, technické činnosti v muzejní edukaci, výchova ke vztahu k regionálnímu dědictví a tvorba a udržování přírodovědných sbírek*.

Pestré spektrum nabídky doplňují disciplíny typu C, sdružené do *modulu volitelných disciplín*. Svou profilaci mohou studenti obohatit předměty *intermédiá v muzejní edukaci, kurátorství, umělecké sbírky, umělecké řemeslo, výtvarné umění Olomoucka 1, výtvarné umění Olomoucka 2, obrazová analýza 1, obrazová analýza 2 a výtvarně tvořivé činnosti*.

Při ukončení studia čeká studenta obor absolvování státní závěrečné zkoušky. Obsah těchto zkoušek je koncipován jako shrnutí a završení poznatků všech disciplín, které jsou součástí studijního plánu, s důrazem na disciplíny typu A. Důraz je tedy kladen na znalosti týkající se muzejní pedagogiky, vývoje muzejní kultury a jejích aktuálních problémů, didaktiky muzejní edukace, cílových skupin návštěvníků, památkové péče, managementu a dalších. Státní závěrečná zkouška je ústní, před zkušební komisí, jež současně posuzuje kvalitu diplomové práce, pokud byla vypracována z tohoto oboru (studium je dvouoborové). Při zkoušce student předkládá portfolio svých prací a prezentuje svůj modelový edukační program.

Součástí každého pedagogického oboru jsou samozřejmě také praxe. Naši studenti praxe absolvují v rámci *pedagogicko-psychologického modulu* (v daném studijním programu *specializace v pedagogice*). Součástí studia je sedmítýdenní praxe ve školském zařízení (35 dnů) a obor *muzejní a galerijní pedagogika* má navíc 4 týdny praxe (20 dnů) v paměťové či výstavní instituci. Praxe se uskutečňují podle výběru studenta, a to především v renomovaných lektorských odděleních muzeí, kde jsou k dispozici vhodní mentoři. Počítá se rovněž s následnou reflexí a vyhodnocením pedagogické praxe.

Také v tomto oboru vrcholí studium obhajobou diplomové práce, jejíž zaměření může být buď výzkumně teoretického charakteru, nebo může mít podobu nějakého vzdělávacího projektu doplněného teoretickým rámcem. Diplomová práce prověřuje tvůrčí pedagogické schopnosti studenta, jeho teoretickou a praktickou orienta-

ci v oboru a schopnost pedagogické aplikace nabytých vědomostí do edukačního procesu vázaného na sbírky muzeí. Práce předpokládá schopnost samostatného řešení zvolené problematiky s dílčím vědeckovýzkumným přínosem a je orientována do oblasti muzejní pedagogiky, resp. zprostředkování kulturněhistorického či přírodního dědictví (např. projekt, realizace a vyhodnocení animace vybrané výstavy, teoretické aspekty muzejní edukace apod.).

Další souvislosti a otázky

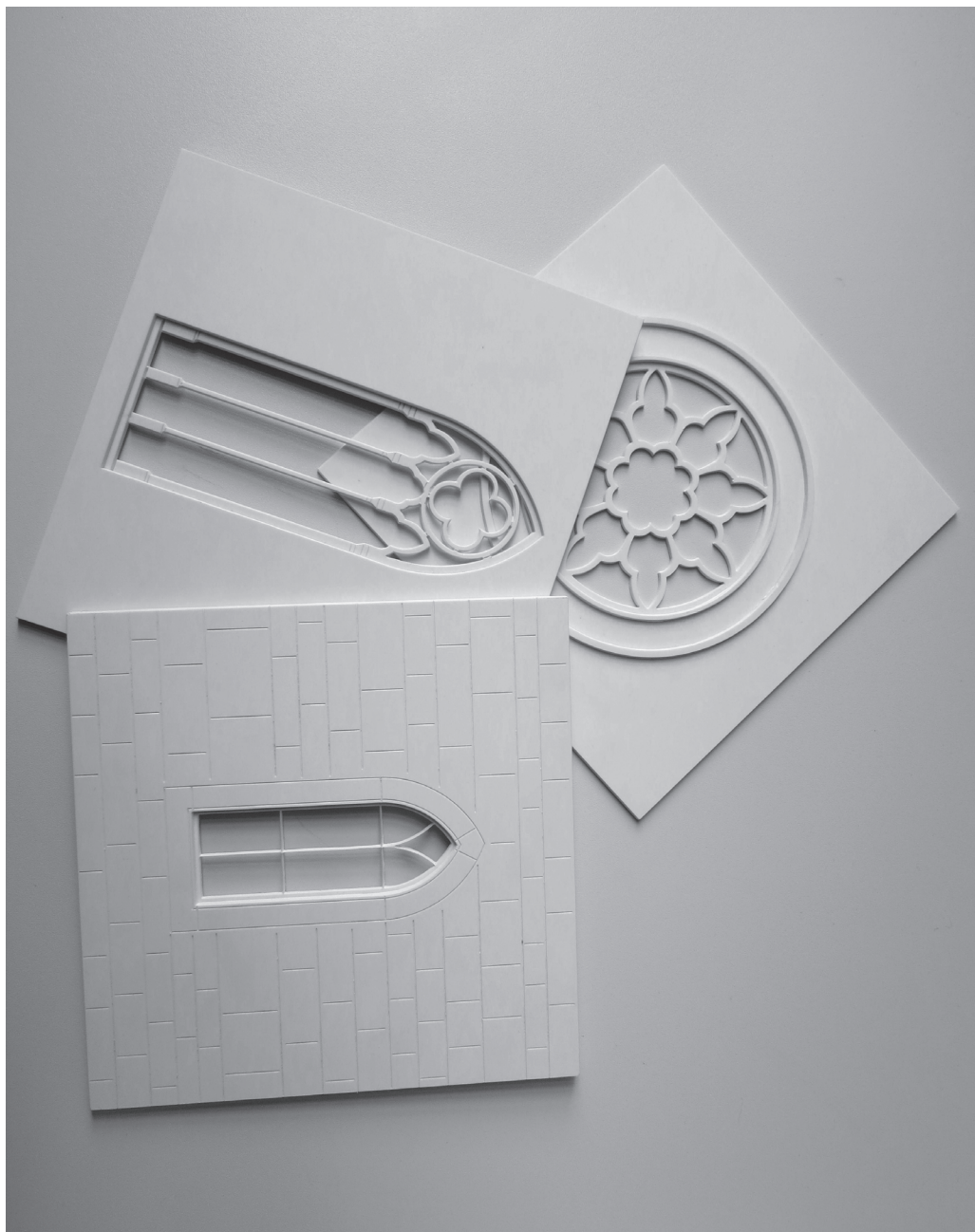
Učitelské vzdělávání obecně přináší mnoho specifických pedeutologických problémů, zejména hledání optimálního modelu přípravy pedagogů, otázku zastoupení a váhy didakticky zaměřených disciplín oproti předmětům tzv. odborného základu, míru zastoupení praxe a způsobu jejího organizování a načasování, problém mnohdy umělého strukturování oborů na bakalářský a navazující magisterský apod. V případě muzejní a galerijní pedagogiky – tak jak je u nás koncipována – řešíme například, co je vlastně oním odborným základem. Mají to být obory, z nichž vychází druhý aprobační obor našich studentů (např. oblast umění nebo historie), nebo jako základ obtojí oblast muzeologie, kulturněhistorického dědictví a památkové péče v kombinaci s předmětovou bází druhého aprobačního oboru? Nebude do budoucna vhodné – v souvislosti s tím, jak je profese pojmenována v katalogu prací – lépe definovat onu bází a položit její těžiště (vedle muzeologie a kulturněhistorického dědictví) právě do oblasti kulturních a paměťových institucí, kultury, příp. kulturologie? Neměl by být více posílen základ historiografický, který je koneckonců v pozadí všech myslitelných sbírek? To je jen část otázek, které si klademe v souvislosti s nutností reakreditovat obor a evaluovat jej.

Ve světle nových poznatků (zejména KORTHAGEN et al. 2011) se jako problematický jeví také dosavadní, silně zakořeněný model učitelské přípravy, postupující od teorie k praxi. Tento model kromě jiného málo zohledňuje skutečné problémy praxe, socializující vlivy edukačního prostředí na nastupující učitele nebo prekoncepty studentů, které nakonec rozhodující měrou ovlivňují působení absolventů v praxi. Ti zde mnohdy narážejí na problémy jiného charakteru, než jaké byly řešeny při realizaci školních modelových projektů.

Zásadním problémem celé koncepce vzdělávání výtvarných či muzejních pedagogů je tedy hledání optimálního modelu učitelské přípravy, dále také ne vždy efektivní pojetí pedagogických praxí a podcenění významu zkušenostního učení, které se jen obtížně uplatňuje ve výuce disciplín teoretického charakteru. Optimální propojení výuky s praxí se ne vždy daří jednak kvůli značnému objemu teoretických poznatků, které si studenti musejí osvojit (z historie oboru i jeho bohatého současného dění), a jednak kvůli tomu, že výuka z pedagogické praxe přímo nevychází (v bakalářském stupni studia má didaktika jen minimální zastoupení), naopak má někdy mimoběžný charakter. Proměna tradičního modelu k přístupu vycházejícímu z praxe k porozumění a teorii není snadná a obsahuje řadu úskalí a rizik. Do budoucna je každopádně potřebné více stavět na zkušenostním učení, podpoře reflexe pedagogické zkušenosti a také na přehodnocené a aktualizované představě potřebné teorie (k tématu podrobněji ŠOBÁŇOVÁ 2012).

Současná koncepce výuky na KVV PdF UP staví na bohaté nabídce předmětů, z nichž velkou část si mohou studenti v rámci kreditního systému volit, a tak aktivně

formovat svou individuální profesionální specializaci. Tato flexibilní koncepce – spolu s kvalitou studijní nabídky a uměleckými a odbornými výstupy pracovníků – řadí katedru k respektovaným a studenty vyhledávaným pracovištím. V době, kdy je financování pedagogických fakult stále více napjaté, se ale toto pojetí stává luxusem

Prototyp edukační pomůcky pro žáky se zrakovým postižením; práce studentky muzejní a galerijní pedagogiky Kateřiny Veverkové. Fotoarchiv autorky.

a není jasné, zda se do budoucna udrží. Prostorové podmínky katedry⁶, technické zázemí, široké spektrum doprovodných aktivit a rozšiřujících vzdělávacích možností a zejména odborně fundovaný tým pedagogů jsou potenciálem využitelným i pro budoucí širší záběr pracoviště, a to jak směrem k rozšíření nabídky studijních programů o další vybrané oblasti vzdělávání, tak i k řešení nastíněných problémů a k dalším smysluplným výzkumným aktivitám. Je ale otázkou, zda mnohaletá podfinancovanost nenarazí na své dno a nepůsobí nevratné škody, např. personální.

Kromě rizik jsou zde ale také četné pozitivní momenty, které obor už nyní posouvají dále a jsou do budoucna příslibem. Mám na mysli zejména doktorské studium a komunitu mladých badatelů, která se díky tomuto stupni vzdělávání na katedře utvořila. Katedře se podařilo akreditaci pro doktorský studijní obor získat v akademickém roce 2009/2010, tedy tři roky před získáním akreditace pro magisterský obor *muzejní a galerijní pedagogika*. Konkrétně se jedná o obor *výtvarná výchova (teorie výtvarné pedagogiky a výtvarné tvorby)* v rámci studijního programu *specializace v pedagogice*. Přestože je obor zaměřen především na oblast umění a na výtvarnou pedagogiku, mnozí z doktorandů řeší témata spadající do galerijní pedagogiky. Doktorandi tohoto zaměření studují také doktorský studijní obor *pedagogika* na Ústavu pedagogiky PdF UP. Dozraje-li situace, lze do budoucna uvažovat rovněž o doktorském muzejně-pedagogickém studiu. Nepochybně by to byl další doklad úrovně české muzejní pedagogiky. Již nyní se ale titulem Ph.D. může pyšnit řada muzejních pedagogů a v některých muzeích tak dochází k paradoxní situaci, že původně podceňovaní edukátoři mají vyšší akademickou odbornost než mnozí kurátoři, považovaní tradičně za tzv. *scholar* profese. Je samozřejmě třeba dále podporovat a povzbuzovat další doktorandy, aby této kvalifikace dosáhli. Oni budou totiž do budoucna utvářet nezbytnou odbornou komunitu, která podrží náš obor ve stále vyšší konkurenci a umožní jeho setrvání v terciární sféře vzdělávání a na dalších žádoucích pozicích.

Závěrem

Navazující magisterský studijní obor *muzejní a galerijní pedagogika* rozšířil od roku 2012 stávající výuku na katedře výtvarné výchovy PdF UP o muzejně pedagogickou profilaci a budoucnost ukáže míru úspěšnosti našich absolventů a jejich připravenost na praxi. Pracovníci katedry v čele s garantkou oboru (autorkou tohoto článku) pro kvalitu studia dělají maximum a snaží se rozvíjet i potřebnou odbornou a výzkumnou bázi.

Význam oboru je však třeba vidět a hodnotit také v širších souvislostech. Ukotvení oboru na akademické půdě totiž znamená velmi mnoho: např. to, že jde o odborně náročný obor, který už nemusí dokazovat svou životaschopnost a obhajovat své právo na existenci. Vždyť proces akreditací vysokoškolských studijních oborů je vysoce náročným procesem, během něž se hodnotí mnoho kritérií – od personálního obsazení přes vybavenost pracoviště, publikační činnost, výzkumné aktivity, projekty atd. A muzejní pedagogika – v čisté podobě samostatného oboru prozatím pouze na Univerzitě Palackého v Olomouci, ale v budoucnu jistě i jinde – tento proces úspěšně zvládla. V tomto směru naše práce samozřejmě nekončí, obor musíme dále rozvíjet, aby dosahoval úrovně dalších pedagogických oborů a obecných standardů vědních odvětví. Akreditační proces se navíc do budoucna nezjednoduší a akreditace je vždy časově omezená. Ale pro tuto chvíli můžeme být spokojeni s tím, že

pomyslná meta ukotvení oboru v rámci terciárního vzdělávání byla dosažena. Olomoucký obor tak může sloužit jako možný model kvalifikačního optima pro muzejní pedagogy a jeho existence je důležitým opěrným bodem pro další rozvoj muzejní pedagogiky v ČR. (Svou pozitivní roli ostatně sehrál i ve zmíněném procesu zavedení profese edukátor v kultuře do českého katalogu prací ve veřejných službách a správě.) Připočteme-li další oborové aktivity, úspěchy a plány – ať již na úrovni praxe, nebo na rovině výzkumu a dalších vzdělávacích aktivit pro muzejní pedagogy (viz např. akreditační snahy Metodického centra muzejní pedagogiky a další), lze se do budoucnosti dívat s nadějí a očekáváním.

Poznámky:

- ¹ Návrh na změnu v katalogu prací ve veřejných službách byl vládou ČR schválen dne 6. listopadu 2017.
- ² Označení edukátor v kultuře lze chápat jako zastřešující pojmenování jak pro profesi muzejní, resp. galerijní pedagog, tak pro ostatní pedagogy působící v různých dalších paměťových a kulturních organizacích.
- ³ Přehled o skladbě a pojetí disciplín modulu lze získat zde: http://www.kvv.upol.cz/?seo_url=projekty-vizualni-komunikace-meziorbove-studijni-moduly--muzejni-pedagogika.
- ⁴ Toto odborné recenzované periodikum fungující na bázi Open Access, mohou zájemci najít na adrese www.kuv.upol.cz.
- ⁵ Původně jsme usilovali např. o možnost kombinování s oborem teorie a dějiny výtvarného umění, tomu však v současnosti brání fakt, že s obory filozofické fakulty, kam dějiny umění patří, nyní prostupnost chybí.
- ⁶ Od roku 2002 sídlí katedra spolu s dalšími uměnovědnými katedrami Filozofické a Pedagogické fakulty v budově Uměleckého centra Univerzity Palackého. Genius loci rekonstruované barokní budovy bývalého jezuitského konviktu vytváří inspirativní zázemí pro umělecké i vědecké konání. Velkorysá barokní architektura poskytuje katedře jedinečné prostorové možnosti pro výuku i rozmanité výtvarné, výstavní a další kulturní aktivity, které nacházejí místo v Galerii Konvikt, Galerii Schody a v přilehlých prostorách, nádvořích a parkánech (MYSLIVEČKOVÁ & ŠOBÁŇOVÁ 2014).

Literatura:

HORÁČEK, M., MYSLIVEČKOVÁ, H., ŠOBÁŇOVÁ, P. eds: 2008. *Muzejní pedagogika dnes: Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Olomouc.

JIROUTOVÁ, J. 2014: *Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků [CD-ROM]*. Olomouc. Kolektiv autorů. 2007: *Škola muzejní pedagogiky 1–7*. Olomouc.

KORTHAGEN, F. A. J. et al. 2011: *Jak spojit praxi s teorií: didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Brno.

MYSLIVEČKOVÁ, H., ŠOBÁŇOVÁ, P. eds. 2014: *Vnímání, tvorba, komunikace*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P., LAŽOVÁ, J. et al. 2016: *Muzeum versus digitální éra*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P., ŠOBÁŇ, M. 2012: *Muzejní edukace: Rozšířená interaktivní verze*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. a JOHNŮVÁ ČAPKOVÁ, M. 2015: *Plánování edukačních aktivit v muzeu: od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. et al. 2015: *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012: „Co doopravdy jest“ aneb vztah teorie a praxe ve výtvarné výchově, *Pedagogická orientace*, 22(3), 404–427.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012a: *Edukační potenciál muzea*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012b: *Muzejní edukace*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2014: *Muzejní expozice jako edukační médium: Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace (1. díl)*. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2014: *Muzejní expozice jako edukační médium: Výzkum současných českých expozic (2. díl)*. Olomouc.

TOMEŠKOVÁ, K. 2015: *Otevřená klenotnice poznávání: didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově*. Olomouc.

Půlstoletí muzejně-pedagogického vzdělávání na brněnské muzeologii

Lucie Jagošová

Rozvoj profesního rozvoje muzejníků prostřednictvím univerzitního vzdělávání

Muzejní pedagogika v České republice představuje dynamicky se rozvíjející obor, stojící na pevných základech dlouholeté tradice české muzeologie a muzejnictví. Uvědomování si edukačního potenciálu v muzejní práci je v lokálním kontextu spjata se samotným vznikem muzeí na přelomu 18. a 19. století a prolíná celý další vývoj až do současnosti. Od poloviny 19. století je také patrný požadavek na muzejního pracovníka jako odborníka v některém z oborů zastoupených v muzeích. Postupně se utváří koncept vzdělávání stávajících i budoucích muzejních pracovníků, ovládaných vedle svého oboru rovněž specifické muzejní činnosti selekčního, tezauračního a prezentačního charakteru, s postupnou ambicí k vytvoření univerzitních forem vzdělávání (srov. např. TIŠLIAR 2017).

Přelomovým počínem bylo na počátku 20. let 20. století zřízení **Lektorátu muzejnictví** při Masarykově univerzitě v Brně, úzce spjatého s významnou brněnskou kulturní osobností, muzejníkem **Jaroslavem Helfertem** (1883–1972). Lektorát muzejnictví se věnoval vzdělávání budoucích muzejních pracovníků a stavěl na propojení teorie s praxí, seznamoval posluchače zejména historie a dějin umění s materiálovým složením jednotlivých muzeálií a technologií jejich výroby, s problematikou inventarizace a katalogizace, restaurováním, konzervováním a také prezentací sbírkových předmětů (KIRSCH, JAGOŠOVÁ 2013, s. 4 an.). Po mírném útlumu výuky v období válečných a poválečných let přichází nová vlna snah o profesionalizaci muzejní práce, snah o rozšíření a zvědečtění škály muzejních činností a prosazování muzeologického myšlení (ŠPÉT 1988, s. 150–151, 153). Spolu s tím přicházejí i nové impulsy pro oblast, která dnes pokrývá teoretické a metodické zázemí muzejní pedagogiky. Muzejní praxe následně prochází obdobím zestátnění muzeí a osvětová role muzeí je často zneužívána k ideologickým účelům. Využití edukačního potenciálu muzeí se postupně stává předmětem odborného zájmu a vznikají (např. od 60. let 20. století články v časopisu *Muzejní a vlastivědná práce*) klíčové texty věnující se výchově v muzeích, muzejní instituci v pedagogickém, psychologickém a sociologickém náhledu, úvahám nad muzejní profesí a etice v muzejnictví. Ke klíčovým autorům patřili **Josef Beneš** (1917–2005), **Jiří Neustupný** (1905–1981), **Václav Pubal** (1913–1992), **Jiří Špét** (1928–2012) a další (více viz JAGOŠOVÁ, MRÁZOVÁ 2015). Významný mezník v rozvoji muzeologie a muzejnictví, i muzejní pedagogiky v dnešním pojetí, představuje od 60. let 20. století postupné zřizování vysokoškolských výukových center na světě. V této době vznikají v Československu centra dvě – brněnská externí katedra muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity při Moravském muzeu a dočasně působící pražské Středisko pro výuku muzeologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy při Národním muzeu.

Muzejně-pedagogické prvky ve výuce v období postgraduálního studia muzeologie v Brně

Akcentace edukační funkce muzeí se objevuje ve výuce oboru muzeologie na Masarykově univerzitě v Brně od jejích počátků. Brněnské univerzitní muzeologické pracoviště původně umožňovalo tzv. **postgraduální studium muzeologie**, určené pro muzejníky z praxe, a to na původně externě zřizované katedře, s výukou realizovanou při Moravském muzeu. Ideově katedra navázala na Helfertův Lektorát muzejnictví a za svou existenci vděčí především dvěma muzeologickým osobnostem světového

formátu – **Zbyňku Z. Stránskému** (1926–2016) a **Janu Jelínkovi** (1926–2004). Zbyněk Z. Stránský jako autor systému muzeologie a jejích subdisciplín a také koncepce studia brněnské muzeologie (Müller-Straten 2008) vytvořil prostor pro budoucí ukotvení muzejní pedagogiky v systému muzeologických subdisciplín. Z řady jím vyučovaných předmětů stojí z hlediska edukační profilace za pozornost např. kurzy *Teorie muzejní komunikace*, *Operace s informačním obsahem sbírek*, *Výchovná funkce muzeí*, *Sociomuzeologie*. Z řady vyučujících můžeme vyzvednout další dvě výrazné osobnosti, které svou lektorskou a publikační činností přispěly k budoucímu ukotvení a vývoji akademické disciplíny muzejní pedagogiky. Muzeolog a etnograf, působící mj. i na ministerstvu kultury, **Josef Beneš** (1917–2005) zde v průběhu let vyučoval kurzy *Výchovná funkce muzeí a Kulturně výchovná činnost muzeí*. Publikoval řadu zásadních oborových monografií jako např. *Muzeum a výchova* (1980), *Muzejní prezentace* (1981), *Kulturně výchovná činnost muzeí* (1981) nebo *Muzeologický slovník* (1978). Druhou z osobností představuje vysokoškolský pedagog se vzděláním v oblasti filozofie, historie, muzikologie, psychologie a pedagogiky **Vladimír Jůva sen.** (1925–2005). Na brněnské katedře muzeologie v éře postgraduálního studia muzeologie vyučoval kurzy *Mimoškolní vzdělávání*, *Vzdělávání dospělých*, *Pedagogika*, *Muzejní pedagogika*. Publikoval práce z umělecké pedagogiky, např. *Úvod do umělecké pedagogiky* (1967), *Estetická výchova* (1970), *Mimoškolní výchova dospělých* (1986), *Výchovné možnosti muzea* (1992) a specializoval se také na osobnost lektora v muzeu (MRÁZOVÁ, JAGOŠOVÁ 2014).

Z dalších kurzů v kurikulu postgraduálního studia muzeologie, které z dnešního pohledu spadají mj. do oblasti muzejní pedagogiky, byly v průběhu let, kdy se postupně muzeologie transformovala v interní univerzitní pracoviště, vyučovány např. *Společenská funkce muzejnictví* (Evžen Schneider), *Muzejní zájmová sdružení* (Pavel Holman), *Působení prezentačních forem*, *Muzejní práce s veřejností*, *Muzeopedagogika* (Edita Stránská), *Psychologie muzejní práce* (Otto Čačka), *Pedagogická psychologie* (Libor Míček), *Metodika výzkumu návštěvnosti* (Richard Suk; Pavel Holman). Pro absolventy a posluchače postgraduálního studia muzeologie byly pořádány během 80. let 20. století také **muzeologické semináře**, z nichž některé byly zacíleny na muzejně-pedagogická témata (MRÁZOVÁ, JAGOŠOVÁ 2014). Postgraduální výuka muzeologie, určená pro absolventy vysokých škol působících v muzejní praxi, přetrvávala na brněnském univerzitním pracovišti až do konce 90. let 20. století, kdy postupně začala ustupovat nové formě řádného studia muzeologie.

Rozvoj výuky muzejní pedagogiky na brněnské muzeologii po roce 1989

Termín muzejní pedagogika (resp. muzeopedagogika) se objevuje v místní odborné literatuře již na přelomu 80. a 90. let 20. století. Jako vědecká disciplína ovšem ještě během celých 90. let bojuje o své uznání, kdy zaznamenáváme diskuse o její oprávněnosti, postavení v rámci muzeologie, zařazení do systému pedagogických věd (MRÁZOVÁ, JAGOŠOVÁ 2015). Přesto v tomto období přichází několik velmi důležitých impulsů pro dynamický rozvoj muzejní pedagogiky jako svébytné vědní disciplíny a její aplikace do muzejní praxe (JAGOŠOVÁ 2016). Především muzejní pracovníci hledají cesty k návštěvníkům a jejich zájmu o muzea, často mimo své hlavní pracovní zaměření v muzeu. Post muzejního pedagoga je v tomto kontextu vnímán jako potřebný, přestože v této době nemá oporu v pracovně-právní legislativě.

Muzejní pedagogika také setrvává jednou z důležitých profilací brněnské muzeologie. V souvislosti s otevřením řádného studia muzeologie (1994 denní a 2000 v dálkové formě) zůstávají dosavadní vyučované předměty, věnující se výchovnému a vzdělávacímu kontextu muzeí, nejen pevnou součástí kurikula výuky muzeologie, ale jejich počet postupně narůstá. Jsou vyučovány např. kurzy *Muzejní komunikace* (Zbyněk Z. Stránský), *Operace s informačním obsahem sbírek* (Jaroslav Pipota), *Muzea a společnost*, *Práce s veřejností*, *Lektorské praktikum* (Pavel Holman), *Muzejní psychologie* (Otto Čačka), *Muzejní pedagogika* (Pavel Holman; Vladimír Jůva sen.; Vladimír Jůva jun.). Muzejní pedagogiku vedle masivní zahraniční produkce formovaly také některé klíčové lokální publikace, které odstartovaly rovněž širší zájem o muzejně-pedagogická témata. Mezi ně patří monografie **Vývoj německé muzeopedagogiky** (1994) Vladimíra Jůvy jun., který posílil rozvoj muzejně-pedagogické výuky na muzeologii jako externí lektor. Profesní podporou postupně se etablovajícího oboru se stala také **Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku** při Asociaci muzeí a galerií České republiky (vznikla 1996 jako Odborná komise pro práci s veřejností, od 2004 součástí jejího zaměření i názvu muzejní pedagogika), do jejíhož založení a činnosti byli vyučující brněnské muzeologie rovněž zapojeni (MRÁZOVÁ, JAGOŠOVÁ 2014).

Současná výuka muzejní pedagogiky na brněnské muzeologii

Aktuálně muzejně-pedagogická obec disponuje poměrně širokou základnou aktivních muzejních pedagogů, kteří se chtějí podílet na rozvoji a etablování oboru, mají zájem o vzájemné setkávání, sdílení a také o rozvoj mezinárodní spolupráce. Také díky tomu nastává podstatný posun v **reflexi profese muzejního pedagoga v běžné praxi** muzejních institucí a v efektivní podpoře **etablování muzejního pedagoga jako oficiální muzejní profese** v legislativních dokumentech České republiky – Národní soustavě povolání, Národní soustavě kvalifikací a nově i Katalogu prací a kvalifikačních předpokladů. Došlo také k poměrně výraznému **rozšíření studijních možností oboru muzejní pedagogika** (srov. KRAJÍČKOVÁ 2002) a jeho ekvivalentů na vysokých školách (pedagogické fakulty Brno, Olomouc) a později i v neuniverzitních formách profesního vzdělávání.

V současné koncepci studia muzeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity představuje muzejní pedagogika jeden z hlavních pilířů studia. Struktura předmětů zaměřených na muzejní edukaci je koncipována jako primární základ pro úspěšné zvládnutí profese muzejního pedagoga a podpora přirozené spolupráce muzejního pedagoga a ostatních muzejních profesí. Muzejní pedagogiku reflektují mj. předměty **bakalářského** cyklu studia *Muzea a publikum* (Lucie Jagošová), *Lektorské praktikum* (Lenka Mrázová), *Základy vizuální komunikace v muzejní praxi* (Tomáš Rybníček), *Výstavní projekt* (koncepce práce s návštěvníky při tvorbě vlastní výstavy), *Praxe v muzeu* a kurzy **navazujícího magisterského cyklu** studia *Úvod do muzejní pedagogiky* (Vladimír Jůva jun., Lucie Jagošová, Veronika Kolaříková, Lenka Mrázová), *Muzejní didaktika I., II.* (Lenka Mrázová), *Muzejní psychologie I., II.* (Lucie Jagošová), *Prožitek v muzejní edukaci* (Barbora Svátková), *Stáž z muzejní pedagogiky* (stáž v Edukačním centru Muzea města Brna, přímá spolupráce na tvorbě a realizaci edukačních programů, pracovních listů atp.; Lenka Mrázová, Barbora Svátková). Zájem o profilaci v oblasti muzejní pedagogiky dokládá i poměrně velké

procento takto zaměřených absolventských prací (např. tvorba edukačních programů a pracovních listů k muzejním výstavám, vzdělávací strategie muzea, analýza muzejního publika a jeho dílčích skupin, muzeum jako komunitní centrum, vybrané didaktické metody a přístupy a psychologické aspekty v muzejní edukaci, muzea a sociální inkluze). Absolventi brněnské muzeologie se v nezanedbatelné míře uplatňují v muzeích na pozici muzejního pedagoga či na dalších pozicích profilovaných pro práci s veřejností.

Vyučující brněnské muzeologie se promítají také v paralelně se rozvíjejících neuniverzitních formách oborového vzdělávání jako lektori – např. v kurzech **Škola muzejní propedeutiky** (2002) Asociace muzeí a galerií České republiky (Praha), **Základy muzejní pedagogiky** (2012) Metodického centra muzejní pedagogiky při Moravském zemském muzeu (Brno) a nejnověji i v akreditovaném kurzu **Múzejná pedagogika** (2017) Slovenského národného múzea (Bratislava). Vedle toho participuje brněnská muzeologie jako spoluorganizátor nebo přednášející na řadě vzdělávacích seminářů a konferencí, zejména ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií ČR a jejími komisemi, Českým výborem Mezinárodní rady muzeí ICOM nebo domovským univerzitním pracovištěm Katedrou UNESCO pro muzeologii a světové dědictví. Díky podpoře univerzitních a odborných pracovišť a silně základně aktivních muzejních pedagogů se zájmem o teoretický, metodický a metodologický rozvoj oboru vzniká řada monografií a odborných statí. Podstatnou platformu představují také odborná periodika, zařazující články z muzejní pedagogiky. Prostor pro sdílení poznatků a oborovou diskusi na mezinárodní úrovni poskytuje muzeologům a muzejním pedagogům mj. také elektronicky dostupné periodikum *Museologica Brunensia*, které pracoviště brněnské muzeologie od roku 2016 rediguje.

Závěrem

Důraz na edukační funkci muzeí se objevuje ve výuce oboru muzeologie na Masarykově univerzitě v Brně od jejích počátků. Dlouhodobá podpora muzejní pedagogiky ve vzdělávání frekventantů postgraduálního studia muzeologie a později studentů řádného studia v prezenční a dálkové formě souvisí především s působením klíčových osobností – lektorů Zbyňka Z. Stránského, Josefa Beneše a Vladimíra Jůvy staršího a mladšího. Kontinuálním působením se postupně profilovala podoba i rozsah zastoupení muzejní pedagogiky ve výuce muzeologů až do současné podoby – v roce 2012 akreditované profílce navazujícího magisterského oboru Muzeologie na dvě hlavní oblasti směřování, muzejní pedagogiku a muzejní výstavnictví. Úvahy o důležitosti edukační potenciál muzeí efektivně využívat najdeme u řady významných osobností muzejní i muzeologické praxe napříč historickým vývojem. Témata, dnes označovaná jako muzejně-pedagogická, byla vždy samozřejmou součástí muzeologického vzdělávání. V tomto ohledu hraje tradiční roli i brněnská muzeologie, jedno z nejstarších muzeologických univerzitních vzdělávacích center na světě. V celé historii brněnské muzeologické pracoviště nacházíme linii zaměřenou na komunikaci a práci s muzejním publikem vždy v souladu s aktuálním vývojem muzeologie a muzejní práce i v souladu s vývojem pedagogických a dalších společenských věd. Kontinuita v profílaci pracoviště bude bezesporu podstatná i v jeho dalším vývoji, zejména s ohledem na nadcházející naplňování podmínek aktuálního vysokoškolského zákona.

Poznámky:

- ¹ Označením brněnská muzeologie se v tomto textu chápe pracoviště nynějšího oddělení muzeologie Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v celém jeho vývoji od 60. let 20. století a osobnosti s tímto pracovištěm spjaté.

Literatura:

JAGOŠOVÁ, L. 2016: Dynamický rozvoj edukace v muzeích a oboru muzejní pedagogika. *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky* 1, s. 3–5.

JAGOŠOVÁ, L., MRÁZOVÁ, L. 2015: Tradition of museum pedagogy in the Czech Republic and the role of Brno museology in its development. *Museologica Brunensia* 2, s. 56–64.

KIRSCH, O., JAGOŠOVÁ, L. 2013: Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922–1951. Devadesát let od počátků univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce* 1, s. 4.

KRAJÍČKOVÁ [MRÁZOVÁ], L. 2002: K problematice vzdělávání v oblasti muzejní pedagogiky. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie. Diplomová práce.

MRÁZOVÁ, L., JAGOŠOVÁ, L. 2014: Obsahové proměny kurikula brněnské muzeologie v letech 1964–2014. *Museologica Brunensia* 3, s. 28–42.

MÜLLER-STRATEN, Ch. 2008: The contribution of Zbyněk Stránský to museology and contribution of the Brno museology school. In: *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie/Museumization in contemporary society and role of museology: Sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského/Anthology from symposium with foreign participation in the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský.* Praha, s. 27–35.

ŠPÉT, J. 1988: *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945–1985).* Praha.

TIŠLIAR, P. 2017: The Development of Informal Learning and Museum Pedagogy in Museums. *European Journal of Contemporary Education* 6 (3), s. 586–592.

Shrnutí výsledků projektu Sociální dialog v oblasti kultury a sociálních služeb (2014–2015)

Dagmar Jelínková

Úvod

Metodické centrum pro muzea výtvarného umění v Národní galerii v Praze působí již od roku 2001, do sítě muzejních metodických center dotovaných ministerstvem kultury bylo zařazeno v roce 2008. V minulosti se podílelo na řadě projektů, jejichž výstupy se různým způsobem dotýkají činnosti galerií – muzeí výtvarného umění.

V letech 2014 až 2015 byl uskutečněn, v kulturních organizacích netradiční, mezioborový projekt nazvaný „*Sociální dialog v oblasti kultury a sociálních služeb*“.¹ Projekt se mohl realizovat díky evropské dotaci z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, jejímž příjemcem byla Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů a partnerem projektu byla Českomoravská konfederace odborových svazů. V sekci kultury se staly dílčími partnery a vlastními realizátory cílů jednotlivých klíčových aktivit projektu na straně zaměstnavatelů členské profesní spolky Unie zaměstnavatelských svazů (Rada galerií ČR, Svaz knihovníků a informačních pracovníků, Asociace symfonických orchestrů a pěveckých sborů) a na straně zaměstnanců oborové svazy (Odborový svaz pracovníků kultury a ochrany přírody, Odborový svaz pracovníků knihoven, Unie orchestrálních hudebníků), jejichž jednotliví zástupci pak spolupracovali v dílčích pracovních skupinách.

Rada galerií ČR (dále RG ČR), s níž odborně spolupracovalo i Metodické centrum pro muzea výtvarného umění, a zástupci Odborového svazu pracovníků kultury a ochrany přírody (dále OSPKOP) se podílely zejména na naplnění cílů klíčové aktivity KA 02, které se soustředily na tyto dvě důležité oblasti:

- *Aktuální personální situace v členských galeriích RG ČR*
- *Vymezení vzorových náplní hlavních odborných pozic v muzeích umění*

Vzhledem k obsahu konference Muzeum a škola 2017, shrnu podstatné výstupy projektu ve vztahu k postavení muzejního edukátora, takže se nebudu zabývat všemi klíčovými aktivitami projektu, které si však mohou zájemci najít v dokumentech k projektu a jeho oficiálních výstupech na webu Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů.

Aktuální personální situace v členských galeriích RG ČR

Analytického mapování personální situace v galeriích se zúčastnilo 20 galerií RG ČR, které reprezentovaly úplné spektrum různých velikostí a typů galerií z 28 členských institucí (2 státní, 15 krajských a 3 městské galerie). Mapování se uskutečnilo formou strukturovaných rozhovorů s personalistami a vedoucími pracovníky v galeriích, které mediátor projektu z Unie zaměstnavatelských svazů vedl podle jednotného dotazníku předtím zpracovaného pracovní skupinou složenou ze zástupců sociálních partnerů projektu (RG ČR a OSPKOP). Dotazník měl tři hlavní okruhy otázek, jimiž byly:

- *Stručná charakteristika instituce (počet budov, velikost sbírek, počet zaměstnanců)*
- *Obecné otázky z okruhu managementu (strategické dokumenty a další interní předpisy, personální práce a způsoby hodnocení, vzdělávání zaměstnanců, sociální dialog)*
- *Charakteristiky pro vybrané typové pracovní pozice (kurátor sbírky, edukátor, správce depozitáře, muzejní registrátor, restaurátor/konzervátor)*

Vyhodnocení a závěry celé analýzy byly zpracovány opět pracovní skupinou RG ČR a OSPKOP a jsou publikovány v závěrečném sborníku nazvaném „*Studie ke standardům pracovních náplní a obsazování vedoucích pozic v příspěvkových organizacích*“.²

Největší identifikované problémy v personální oblasti v galeriích – tj. kumulace funkcí, personální podhodnocení u sledovaných odborných pozic, zastaralé nebo úplně chybějící definice pracovních pozic v Katalogu prací a nedostatečné možnosti profesního vzdělávání a růstu – můžeme dobře ilustrovat na výsledcích k pracovní pozici edukátorů.

Výsledky strukturovaných rozhovorů pro pracovní pozici muzejní/galerijní edukátor

Jaký je nejčastější oficiální název pozice v galeriích? **Pedagog volného času / lektor**

Jaké další názvy pozice galerie používají? **Edukační pracovník / edukátor / edukátor pro práci s veřejností; galerijní pedagog; kulturně výchovný pracovník; pracovník pro práci s veřejností; odborný pracovník pro kulturně výchovnou činnost; kurátor pro práci s veřejností**

Kolik edukátorů pracuje ve 20 galeriích celkem?

přepočtený úvazek	43,5
fyzických osob	56
na plný úvazek	27
v kumulované funkci	12

Kolik galerií nemá žádného edukátora na plný úvazek? **13**

Jaký je nejčastější počet přepočtených úvazků edukátora v jedné galerii? **2**

Jaké je nejčastější % výše úvazku edukátora v kumulované funkci? **50 %**

S jakou funkcí je edukátor nejčastěji kumulován? **Kurátor sbírky**

S jakými dalšími funkcemi je edukátor kumulován? **Výstavář; PR pracovník / propagační referent; administrativní pracovník; dokumentátor**

Kolik edukátorů má kumulaci práce s více než jednou další funkcí? **4**

Jaký průměrný počet edukačních programů připadá na jeden pracovní úvazek edukátora za rok?

Celkem za 20 galerií	103
V galerii jednotlivě: Nejvíce	169
Nejméně	4

Jaký počet návštěvníků edukačních programů za rok připadá na jeden pracovní úvazek edukátora?

Celkem za 20 galerií	3141
V galerii jednotlivě: Nejvíce	18 000³
Nejméně	495

Jaká je nejčastější odborná kvalifikace edukátorů? **VŠ pedagog – výtvarná výchova**

Další odborné kvalifikace edukátorů? **VŠ historik umění; VŠ výtvarný umělec; VŠ – jiný obor: historie kultury, teorie a řízení kultury, historická studia, kurátorská studia, muzeologie**

Jaká je nejčastější délka praxe edukátora v galerii? **3–8 let**

Jakou mají konkrétní edukátoři délku praxe?

25 let a více?	5
20–24 let?	2
15–19 let?	3
10–14 let?	7
5–9 let?	11
1–5 let?	9
Menší než 1 rok (včetně)?	6

Výstupem této pracovní skupiny pak byl zejména návrh, aby se RG ČR prostřednictvím sociálních partnerů v rámci kulturní tripartity pokusila doplnit do katalogu prací dvě v muzeích aktuálně nejdynamičtější se proměňující odborné profese a to edukátora⁴ a registrátora – specialistu.⁵

Vymezení vzorové náplně pro 5 odborných pozic v muzeích umění

Další pracovní skupina složená ze zástupců RG ČR (opět za participace metodického centra Národní galerie v Praze) a OSPKOP se zaměřila na plnění veřejných služeb v muzeích a galeriích z hlediska specializovaných odborných činností. Dílčím cílem práce bylo popsání těchto vysoce specializovaných prací zpravidla s požadavkem vysokoškolského vzdělání a jejich promítnutí do profesních pracovních standardů, které byly zpracovány nad rámec obecných a často již nevyhovujících popisů v katalogu prací. Výsledné navrhované standardy byly zároveň porovnány a sladěny se zahraniční evropskou praxí.⁶

Při výběru konkrétních pracovních pozic pro vzorové náplně práce byly zohledněny tři hlavní okruhy muzejního managementu:

- péče o sbírky (odpovídá kurátor sbírky, restaurátor/konzervátor a správce deponitáře);
- péče o návštěvníka (odpovídá muzejní edukátor);
- péče o řádný chod (management) organizace (odpovídá ředitel/vedoucí pracovník⁷, muzejní registrátor /sbírková smluvní agenda/).

Základem pro práci na definování standardů pěti hlavních odborných činností v galeriích byla analýza existujících dokumentů a zdrojů pro personální agendy a těmi byly: *platný katalog prací ve veřejných službách a správě, obecné kompetence podle národní soustavy kvalifikací, zákonné předpisy pro muzejní sbírky v ČR včetně metodik ministerstva kultury a modelové popisy práce podle britských materiálů získaných v rámci zahraničních cest*. Pro každou vybranou profesi byla zvolena stejná struktura zpracování, která se skládala z těchto částí: Obecná charakteristika typové odborné profese (zpravidla povinnosti plynoucí ze sbírkového zákona a metodik k němu ve vztahu ke sbírce registrované v centrální evidenci na MK); Typické pracovní aktivity (kompetence svázané s danou profesní specializací a odpovědnosti plynoucí z mezinárodních muzejních standardů i etického kodexu ICOM) – tato část byla formulována jako maximum požadavků, lze proměňovat podle organizačních potřeb každé sbírkové galerie, takže konkrétní pracovníci mohou mít různě redukováné popisy práce; Kvalifikace a další kompetence (doporučené vzdělání, obecné kompetence nezbytné pro propojení s dalšími činnostmi a službami v muzeu/galerii).

Vzorová pracovní náplň pro odbornou pozici Edukátor v muzeích výtvarného umění

Obecná charakteristika:

Muzejní edukátor zprostředkovává veřejnosti muzejní sbírky, které fungují jako zdroj vzdělávání pro všechny věkové kategorie. Pracuje také v komunitním kontextu. Vytváří vysoce kvalitní a dynamické programy, které vedou k poznání a participaci. Vyvíjí, nabízí, uskutečňuje a hodnotí programy a připravuje akce pro školy, skupiny a jednotlivce. Rozvíjí obrazotvornost a tvořivé schopnosti, poskytuje specializovanou odbornou pomoc v oblasti zájmového vzdělávání a volného času. Zaměřuje se rovněž na skupiny, které zatím do muzea nechodí.

Typické pracovní aktivity:

koncipuje vzdělávací strategie muzea, které zahrnují široké publikum v souladu s étosem a zaměřením muzea jako instituce, vytváří obsahy komentovaných prohlídek, vzdělávacích programů a dílen k jednotlivým výstavám nebo dalším muzejním tématům, spolupracuje se školami celé vzdělávací soustavy – vybízí je k využívání potenciálu sbírek a aktivit muzea v souladu s národním vzdělávacím kurikulem, vytváří a rozvíjí vzdělávací materiály pro návštěvníky, školy, rodiny a speciální návštěvnické skupiny, samostatně vede komentované prohlídky, dílny a programy, spolupracuje s externími subjekty (umělci), spolupracuje s dalšími muzejními profesemi, zejména s kurátory sbírek a výstav, spolupracuje na propagaci vzdělávacích činností pro veřejnost, řídí tým spolupracovníků a dobrovolníků, koncipuje finanční záměr (vlastní rozpočet) a odpovídá za jeho hospodárné čerpání, nabízí aktivity inspirované historií a uměním pro místní komunity na základě požadavků této komunity a škol, které se vztahují k tématu výstav a expozic, shromažďuje, analyzuje a reflektuje výsledky poskytovaných vzdělávacích aktivit, reprezentuje muzeum vůči externím vzdělávatelům a vytváří síť užitečného a produktivního partnerství.

Kvalifikace:

Vysokoškolské vzdělání v relevantní oblasti spravované sbírky, pedagogika a speciální pedagogika, muzeologie, historie umění, umělecké obory, kulturní studia (dle povahy sbírek) sociálně právní studia, pedagogické kompetence (minimálně pedagogické minimum).

Další kompetence:

obeznámení s národním vzdělávacím kurikulem a programy škol ve své oblasti, znalost světového jazyka, relevantní praxe pokud není vzdělání v muzejních specializacích, dobrovolnická zkušenost výhodou, schopnost identifikovat potřeby veřejnosti a proměny veřejných služeb, dobré komunikační dovednosti – psané i ústní, schopnost vystupovat na veřejnosti a učit, plánování a navrhování aktivit přiměřených cílové skupině, kreativita v navrhování a vyhledávání zdrojů činnosti, schopnost práce s mladými lidmi, dospělými, seniory, znevýhodněnými a různými zájmovými skupinami, identifikace jejich potřeb a zpracování vzdělávacích materiálů, povědomí a citlivost ke kulturním odlišnostem a lidským handicapům, dobré organizační a administrativní dovednosti, týmová práce, flexibilita, aktivní přístup, zvládání rizik a etické jednání, technická gramotnost a práce s informačními technologiemi a webem, motivace a schopnost samostatné práce, přijetí osobní odpovědnosti, schopnost sestavit rozpočet a načíst další zdroje pro edukační činnost.

Výstupy předešlých dvou pracovních skupin v klíčové aktivitě KA 02 prezentovaného projektu byly využity při řešení další klíčové aktivity KA 05.

Kolektivní vyjednávání – klíčová aktivita KA 05

Cíl práce v této aktivitě, na níž se podíleli zejména vedoucí pracovníci členských galerií RG ČR (ředitelé a odborní vedoucí) a zástupci základních odborových organizací OSPKOP, – *uzavření kolektivní smlouvy vyššího stupně pro galerie* – nakonec realizován nebyl, protože se ukázalo, že RG ČR nemůže být partnerskou stranou smlouvy s OSPKOP. Při mapování situace a dohadování obsahu návrhu vyšší kolektivní smlouvy, však byly připraveny také interní podklady pro personální práci v galeriích podle platného katalogu prací a zpracovány první návrhy pro případnou novelizaci katalogu prací.⁸ Mezi navrhovanými úpravami současných pozic katalogu⁹ byly i obě výše zmíněné nové profese (muzejní edukátor a registrátor – specialista), které byly připraveny a projednány pracovními skupinami realizujícími klíčové aktivity KA 02, ale nyní již rozpracované ve struktuře jednotlivých tříd katalogu (v rozsahu 9. až 13. třídy).

Vzhledem k tomu, že všechny výstupy projektu měli k dispozici oba sociální partneři v rámci kulturní tripartity, mohly být všechny dosud zpracované dokumenty v čas postoupeny MK ČR. Na podzim roku 2016, kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí zahájilo jednání o novelizaci stávajícího katalogu prací, byla díky synergii zájmu všech partnerů zahájena snad úspěšná cesta na včlenění nových profesí – 2.04.32 Edukátor v kultuře a 2.04.33 Registrátor specialista¹⁰ do tohoto důležitého nástroje pro personální práci v muzeích.

Z důvodů širšího využití nově navrhované profese odbor muzeí a galerií MK zobecnil původně navrhovaný název muzejní edukátor na edukátor v kultuře a zestručnil vymezení jednotlivých platových tříd v souladu s logikou novelizovaného katalogu v oddílu Kultura. Pro vlastní charakteristiky jednotlivých tříd pak odbor využil definice zpracované vlastní pracovní skupinou, v níž byli zástupci vysokých škol, které se podílejí na výchově nových muzejních edukátorů. Nově navrhovaná pracovní pozice Registrátor specialista byla postavena na výstupech z projektu „Sociální dialog“.

Závěr

Jaký byl přínos hodnoceného projektu „*Sociální dialog v oblasti kultury a sociálních služeb*“ pro muzea a galerie? V první řadě se podařilo získat řadu analytických dat napříč různými typy paměťových institucí¹¹, které dokumentovaly řadu dosud neformálních stížností pracovníků v kultuře. S těmito daty pak mohli pracovat sociální partneři v rámci tripartitních¹² jednání v kultuře, což může řadě aktivit v muzeích a galeriích přinést chybějící politickou pozornost. Účastníci projektu pak získali potřebný vhled do aktuální situace nejen ve vlastních institucích a řadu argumentů, které mohou přenést i do dialogu se svými zřizovateli. Přijatá novela katalogu prací¹³ je zadostiučiněním za hodiny práce navíc, kterou všichni účastníci museli do zdárného naplnění projektu vložit. Projekt názorně ilustroval nezbytnost spolupráce nejen v rámci jednotlivých muzeí (zaměstnanci a vedení instituce) nebo v rámci jednoho profesního sdružení (různé typy institucí se společnými profesními rámci), ale napříč kulturními obory a se sociálními partnery na různých úrovních. Pouze takováto široká platforma je jedním z východisek pro posun každodenních problémů na politicky řešenou úroveň.

Poznámky:

- ¹ Číslo projektu OP LZZ -CZ.1.04/1.1.01/B9.00015.
- ² Tato studie obsahuje i vybrané standardy pro knihovníky a pracovníky v sociálních službách, takže lze i mezioborově porovnávat situaci. Dostupná je na webu Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) http://www.skipcr.cz/aktuality/dokumenty/A4_studie.pdf [cit. 25.10.2017].
- ³ Toto zjištění v rámci dotazníkového šetření přimělo vedení galerie, která spravuje celkem sedm objektů a v době šetření měla jen 1 úvazek pro edukátora, k restrukuralizaci a personálním u posílení edukačního oddělení.
- ⁴ Pro označení profese edukátor se pracovní skupina přiklonila vzhledem k definicím pedagoga podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, a neúspěšných pokusech o doplnění profese muzejní pedagog při minulých novelách katalogu prací.
- ⁵ V češtině trochu problematické označení registrátor vychází z anglického termínu registrar, který je ale daleko komplexnější než český pojem registrátor, proto onen přídomek specialista, který zahrnuje nejen administrativní schopnosti pracovníka, ale i jeho zvýšenou právní orientaci při přípravě nezbytné smluvní agendy v muzeích. V západoevropských muzeích se profese osamostatnila v posledních dekádách minulého století v souvislosti s aktuálními požadavky na mobilitu sbírek a zpřístupňování kulturního dědictví.
- ⁶ Výsledky mapování tří evropských přístupů k muzejní práci ve Velké Británii, Nizozemí a Německu byly publikovány v samostatné publikaci „Sborník zkušeností s vedením sociálního dialogu ze zahraničních cest“, v němž záměrci najdou i zmapování situace v zahraničnív knihovnách a sociálních službách. Dostupný na webu SKIP http://www.skipcr.cz/aktuality/dokumenty/A4_sbornik.pdf [cit. 25.10.2017].
- ⁷ Postavením ředitelů/vedoucích pracovníků v příspěvkové organizaci v ČR se tato pracovní skupina nevěnovala, protože mezioborová debata byla vedena v rámci projektu na samostatné platformě. Společná odborná rozprava všech zainteresovaných partnerů se konala u kulatých stolů. Výsledky této rozpravy jsou také shrnuty ve sborníku z projektu „Studie ke standardům pracovních náplní a obsazování vedoucích pozic v příspěvkových organizacích“.
- ⁸ Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě.
- ⁹ 2.04.04 správce depozitáře; 2.04.05 kurátor sbírkových a mobiliárních fondů; 2.04.08 restaurátor; 2.04.10 konzervátor.
- ¹⁰ Stav projednávání novely katalogu prací ve veřejných službách a správě k 15. 10. 2017 byl následující: odbor muzeí MK ČR předložil a v létě 2017 na MPSV úspěšně obhájil včlenění obou nových profesí v odděle Kultura katalogu (viz navrhovaná katalogová čísla), počátkem října 2017 pak proběhlo na MPSV veřejné vypořádání připomínek k této části katalogu, kde byly obě profese akceptovány ve znění zpracovaném odborem muzeí, nyní bude záležet pouze na tom, zda vláda v demisi materiál MPSV ještě projedná a přijme.
- ¹¹ Nejen z galerií, ale také z oblasti knihoven a živého umění (orchestry) a ze sociálních služeb, které se často potýkají s obdobnými problémy.
- ¹² Rady hospodářské a sociální dohody ČR.
- ¹³ Novela katalogu prací byla vládou schválena (nařízení vlády č. 399/2017 Sb.) a je účinná od 1. 1. 2018.

Evropské přesahy muzejní edukace

Denisa Brejchová

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost“.

Jan Amos Komenský

Role muzeí ve společnosti je jedinečná. Lidé shromažďují a uchovávají nejrůznější předměty od pradávna. Muzeum je „nezisková, veřejnosti otevřená instituce, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné i nehmotné dědictví člověka a jeho prostředí za účelem studia, výchovy a potěšení“¹. Smyslem existence muzeí a galerií tedy nejsou jen samotné sbírky, ale také získávání poznatků o vnějším světě, uspokojování potřeby hledat a nacházet odpovědi na existenciální otázky a přispívat ke vzdělávání veřejnosti, především dětí a mládeže.

Zejména v současnosti, kdy jsme v centru velkých změn, migrace a prolínání vlivů, je budování vztahu k vlastní jedinečnosti, kultuře a historii základním kamenem pro budoucnost národa. Je nepochybné, že budoucnost (kulturních institucí) leží v rukách dětí – ne náhodou jsou cílovou skupinou většiny programů v oblasti neformálního vzdělávání. Záleží (i) na nás, zda současné děti budou jednou tvořit společnost s hlubokým vztahem k historii, umění či kultuře. Kulturní instituce však musejí být schopné nabídnout veřejnosti (a zejména školám) alternativní místo vzdělávání a zároveň v žácích budovat vztah k historickým hodnotám a muzeím obecně. Z tohoto důvodu již řada tradičních institucí mění svojí expoziční strategii a pozvolna přechází k modelu interaktivních expozic na tzv. „hands on“ principu. Volně přeloženo: *Dotýkat se je dovoleno*. Zároveň je však třeba v návštěvnicích budovat respekt k originálním sbírkovým předmětům, které činí paměťové instituce jedinečnými a striktně dodržovat pravidla při manipulaci s nimi. Avšak přesto, nebo právě proto, je muzeum, galerie či památkový objekt tím nejvhodnějším místem pro mimoškolní vzdělávání.

Je zřejmé, že se kulturní instituce v Evropě po roce 1945 vyvíjely odlišně. Zatímco muzea v západní části Evropy budovala svůj vztah s návštěvníky a hledala nejvhodnější formy prezentace svých sbírek, česká muzea musela neřídko plnit úkoly v oblasti kulturně vzdělávací, často propagandistické. Nová éra českého muzejnictví začala v 90. letech 20. století. Od té doby bylo v podpoře profesního vzdělávání a rozvoji metodologické základny v oboru muzejního pedagoga či ve vývoji profesních standardů uděláno mnohé. Přesto v oblasti muzejní pedagogiky a neformálního vzdělávání zůstává dluh. A přestože se v uplynulých dvaceti letech mnohé rozdílily mezi „východem“ a „západem“ setřely, jistá specifika stále zůstávají. Aby se obor muzejní edukace posunul, dále je nutná nejen užší a systematická spolupráce s MŠMT a MK ČR, ale také spojení s mezinárodní platformou. Důležité je začít skutečnou mezioborovou spoluprací (muzea, galerie, vědecká centra, univerzity apod.) nejen na národní, ale také na mezinárodní, evropské úrovni.

V letošním roce se českým i slovenským muzejním pedagogům taková příležitost naskytl. V říjnu 2017 se v České republice konala mezinárodní konference na téma *Budoucnost v rukách dětí – Neformální vzdělávání jako nástroj sociální změny*. Záštitu nad akcí převzal ministr školství, mládeže a tělovýchovy ČR prof. PhDr. Stanislav Štech, CSc., ministr kultury ČR Mgr. Daniel Herman, hejtman Plzeňského kraje Josef

Bernard, I. náměstek hejtmanky Jihočeského kraje JUDr. Josef Knot a starostka města Písek Mgr. Eva Vanžurová. Konference doslova procestovala republiku, od Plzně (Techmania Science Center, Západočeské muzeum v Plzni a DEPO2015), přes galerii Sladovna v Písku do Veletržního paláce Národní Galerie v Praze – všechny tyto instituce byly zároveň organizátory a partnery celé akce. Významným partnerem akce, podlejších se také na organizačním a finančním zajištění konference, byla také Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s.

Konference reflektovala tři hlavní témata: děti a digitální technologie, děti a kulturní dědictví a děti a aktuální závažná politická a společenská témata. Jako mluvčí vystoupili např. Andy Ackerman, ředitel Children's museum na Manhattanu, či Elisabeth Menasse, ředitelka Dětského muzea ve Vídni ZOOM (obě instituce vytvořily a provozují expozice pro děti o muslimské kultuře), Agnieszka Kaim z Muzea v Gdyni či Jiří Fajt, generální ředitel Národní galerie v Praze, díky jehož úsilí vytvořil ve Veletržním paláci Ai Wei-wei dílo reflektující migraci. O roli muzeí z hlediska globální ekonomiky hovořil Charles Seaford, ředitel An Economy that Works a konsultant World Future Council ve Velké Británii. O konfliktu mezi ochranou společenských hodnot a bojem o vlastní přežití, které je dnes vlastní většině kvalitních muzeí na světě, mluvil Andreas Heinecke, sociální podnikatel a tvůrce projektu „Dialog in the Dark“, který úspěšně přibližuje milionům lidí po celém světě život slepých a slabozrakých.

Konference se konala pod hlavičkou organizace Hands On!, která vznikla před více než dvaceti lety z iniciativy ředitelů evropských muzeí jako neformální síť institucí propagující ve světě dětská muzea. V roce 1996 se na toto téma uskutečnila v Holandsku první konference a v roce 1998 byla v Portugalsku založena nezisková organizace Hands On! International Association of Children in Museums (dále jen HO!). Sídlo asociace je od roku 2015 v rakouském Grazu. Členy jsou významné i menší organizace z 20 zemí světa. Společným cílem těchto „hands on“ institucí je snaha prezentovat mladým návštěvníkům muzea a galerie jako atraktivní a přátelská místa stimulující zvědavost a kreativitu, místa, kde se mohou pobavit a zároveň se zábavnou a nenásilnou formou vzdělávat. Dlouhodobým cílem Asociace je zvyšování povědomí veřejnosti o hodnotě a potenciálu dětských návštěvníků a prezentace kulturních institucí jako míst neformálního vzdělávání. Za stejně důležitá považuje dětská muzea s vlastní sbírkovou činností, ale i ty instituce, které svoje sbírky nemají. Asociace poskytuje svým členům statistická data, sleduje stávající i nové trendy v mimoškolním vzdělávání a poskytuje informace o fondech a projektech EU. Jedním z cílů je (aspoň morálně) zavázat všechny kulturní instituce, které pracují s dětmi, k profesionálnímu přístupu. Neopomenutelným přínosem je možnost sdílení zkušeností a nápadů mezi jednotlivými členy. Jako ocenění inovativních a inspiračních přístupů k řešení expozic uděluje HO! každoročně cenu Children in Museum Award. Nejdůležitějším počinem je také již výše zmiňovaná odborná mezinárodní konference zaměřená na muzejní (galerijní) pedagogiku a neformální vzdělávání. Konference se konají v evropských metropolích a jedná se vždy o prestižní akce se záštitou představitelů jednotlivých států. V roce 2013 konferenci ve Stockholmu osobně zahajovala švédská královna Silvie a výroční, desátou konferenci s názvem „Amsterdam 2015 : Touch and Learn 2015“ zahájila královna Máxima Nizozemská. V roce 2017 mohla poprvé tuto významnou akci hostit také Česká republika.

Konference jistě nedala odpovědi na všechny otázky. Byla však významnou příležitostí k setkání, zamyšlení, navázání profesních kontaktů i k inspirativním rozhovorům. Tehdy zjistíte, že se vaši kolegové z opačné strany zeměkoule potýkají se stejnými problémy, že na to nejste sami, a že vaše práce má smysl.

Poznámky:

¹ definice Mezinárodní rady muzeí ICOM.

Boj s větrnými mlýny aneb činnost edukátora v Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích

Olga Kubelková

Ve svém příspěvku bych chtěla motivovat ty edukátory, kteří stejně jako já narážejí při své práci na nejrůznější limity. Přesto se dá i za těchto omezených podmínek dosáhnout velice dobrých výsledků.

Severočeská galerie spravuje čtyři objekty, ve kterých jsou stálé expozice a výstavní prostory. Pro edukační činnost je využívána hlavní budova galerie, ve které je stálá expozice českého výtvarného umění 13. až počátku 20. století. Ve dvou patrech jsou i prostory pro krátkodobé výstavy.

Bohužel dlouhodobě není ve stálé expozici kompletně vystaveno umění 20. a 21. století. Zásadním limitem je chybějící šatna a nedostatečná kapacita toalet, kde je pouze jedna toaleta pro dámy a jedna pro pány. Výtvarný ateliér není k dispozici, a tak se veškerá edukační práce odehrává mezi vystavenými exponáty.

Bývalý jezuitský kostel Zvěstování Panně Marii je využíván pro krátkodobé výstavy pouze sezónně, a to zhruba od května do října. Bohužel nemá žádné zázemí, a to ani toalety a šatnu. Pro edukační práci je prakticky nevyužitelný hlavně z důvodu velké zimy, a to i v letních měsících.

Muzeum a galerie litoměřické diecéze se nachází v pozdně gotickém domě. To znamená sice krásné sbírky, ale umístěné ve čtyřech malých místnostech, které mají výměru 6 x 7 metrů nezastavěné plochy. Pokud připočteme exponáty a vitríny, je možno tuto expozici využívat jen pro menší skupiny na komentované prohlídky. Výtvarná nebo vědomostní aktivita tady není z edukačního hlediska možná.

Expozice naivního umění a art brut se nachází ve čtyřech výškových úrovních. Ve špatně přístupném sklepě, kde je i toaleta, v přízemí a v prvním patře a půdě, které jsou přístupné pouze po venkovním schodišti. Budovy galerie, kde se nacházejí expozice a výstavy, nejsou vzájemně propojené.

V Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích pracuje 31 zaměstnanců, z toho 16 kustodů a pokladních. V roce 2016 se uskutečnilo 10 krátkodobých výstav, které navštívilo 15 044 návštěvníků. Zřizovatelem litoměřické galerie je Ústecký kraj. Sídlíme v malém městě – Litoměřice mají 24 451 obyvatel.

Vystudovala jsem obor teorie a řízení kultury na filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Už během studia na gymnáziu i na vysoké škole jsem se zabývala nabídkou kulturních institucí pro návštěvníky. Po dokončení školy jsem nastoupila 1. 9. 1989 do Severočeské galerie výtvarného umění v Litoměřicích, kde pracuji stále. Mám tak na pozici kulturně výchovného pracovníka/lektora/edukátora praxi 28 let.

I když podmínky v naší galerii nejsou zdaleka optimální zejména proto, že zde neexistuje výtvarný ateliér a nemám na edukaci ani vlastní rozpočet, v roce 2016 jsem koncipovala a zrealizovala 170 vzdělávacích programů pro 3208 návštěvníků, zejména pro různé typy škol. Za celou svoji praxi jsem realizovala 2582 vzdělávacích programů pro 52 152 návštěvníků.

Největší skupinou návštěvníků u vzdělávacích programů jsou základní školy. Z celkových 170 vzdělávacích programů jich 108 tvořily právě základní školy, 33 mateřské školy, 10 střední školy, 12 speciální školy a 7 ostatní skupiny, kam patří třeba kluby seniorů a turistů.

Pro mateřské školy připravuji 4–5 setkání v galerii ročně. Snažím se dialogy před výtvarnými díly, krátkými dramatickými etudami a hrou přiblížit svět umění předškolákům. Dříve jsem zasílala nabídku na celý kalendářní rok dopředu, ale to se neo-

svědčilo hlavně z toho důvodu, že mateřské školy pracují v systému školního roku a galerie v systému kalendářního roku. Výstavy v litoměřické galerii autorky připravují externisté ve spolupráci s kurátory galerie, takže často do poslední chvíle nevím, jaký je koncept a výběr děl pro konkrétní výstavu. Těžko lze pak rok dopředu koncipovat název a anotaci vzdělávacího programu. Spolupracuji se všemi 12 mateřskými školami v Litoměřicích, dalšími z okolí města a dvěma přípravnými třídami.

Pro základní školy je od roku 2002 připraveno 11 programů ke stálé expozici. Od roku 2004 také připravuji ke každé krátkodobé výstavě mimo dobu prázdnin 2–3 vzdělávací programy. Osvědčila se mi spolupráce s odborem školství, kultury, sportu a památkové péče města Litoměřice, který každý měsíc připravuje porady pro ředitele všech základních škol ve městě. Mohla jsem tak na jedné z porad seznámit všechny ředitele s nabídkou galerie. Postupně jsem si také vytvořila kontaktní elektronický adresář přímo na pedagogy.

Komplikovaná je spolupráce se středními školami. Stále existuje u pedagogů představa, že programy v galerii jsou zejména pro výtvarnou výchovu. Ta se učí jen na dvou středních školách ve městě. Skupiny středoškoláků, pokud přijdou, navštěvují hlavně komentované prohlídky, vzdělávací programy s vědomostní nebo výtvarnou aktivitou preferují střední školy mimo Litoměřice v rámci školních výletů nebo projektových dní. V některých případech byly studentům středních škol určené také animace, které připravovali studenti katedry výtvarné výchovy pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Se změnou vyučujícího tyto animace již neprobíhají.

Systematicky od roku 2006 spolupracuji se skupinou mentálně postižených návštěvníků. Poprvé jsme se společně setkali u výstavy ilustrátorky Vlasty Baránkové, abychom zjistili, jestli vzájemná spolupráce vyhovuje oběma stranám. Od té doby začala naše systematická nabídka vzdělávacích programů pro tuto cílovou skupinu, která směřovala do speciálních škol a institucí, které s těmito klienty spolupracují. Podařilo se mi získat i finance z nadace, díky kterým jsem mohla zakoupit nastavitelné skládací stoly, které mohou při práci využít vozíčkáři, protože se v některých případech jedná o kombinované vady, nebo třeba speciální výtvarné potřeby. V současnosti spolupracujeme s několika třídami Základní školy speciální, Základní školy praktické a Praktické školy v Litoměřicích.

Připravuji také programy pro děti ze sociálně nepodnětného prostředí. Dlouhodobě a systematicky spolupracuji s přípravnou třídou Základní školy Na Valech v Litoměřicích, ve které se na povinnou školní docházku připravují romské děti a děti přistěhovalců a menšin. Tato přípravná třída navštěvuje vzdělávací programy ke každé výstavě. Jsou to velice vděční návštěvníci, kteří díky této spolupráci zlepšují komunikaci a jemnou motoriku.

Agenda edukátorky obsahuje kromě koncepce a realizace vzdělávacích programů pro různé typy škol i volnočasovou nabídku pro další cílové skupiny. Od roku 1987 existoval v Severočeské galerii výtvarného umění v Litoměřicích Klub přátel galerie. 1. 1. 2017 byl však rozpuštěn, protože by nezvládl kompletní agendu spolku, na který se musel k tomuto datu převést. Členskou základnu tvořili zejména senioři, kterým by se musel výrazně zvýšit finanční příspěvek, aby pokryl poštovné, honoráře za přednášky, které připravují zejména externí odborníci, a prostředky na osobu, která by

zpracovávala daňové přiznání. Adresář členů ale s jejich svolením zůstal, takže připravuji jarní a podzimní cyklus přednášek, komentovaných prohlídek a zájezdů za uměním.

Zájezdy se seniory by svými příběhy vydaly na celou knihu. I když mám na starost jen organizační stránku, musím být, zejména při vícedenních zájezdech, k dispozici nonstop. Znamená to tak pomoc technickou při otevírání střešních oken nebo kontroly odevzdaných klíčů před opuštěním hotelu. Důležitá je i psychologická podpora při hledání ztracených účastníků zájezdu a řešení drobných konfliktů. Praktická podpora při posledním zájezdu do Lednice znamenala například hledání spodních zubů, bez kterých by se účastnice zájezdu neobešla.

Legendární byly dva pokusy tří denního zájezdu do Pasova. První pokus jsme ani nezačali, protože Pasov, který leží na soutoku tří řek, postihla povodeň, takže jsem mohla jen virtuálně sledovat, jak kostel, ve kterém jsme měli rezervovaný varhanní koncert, zaplavuje do dvanácti metrů voda. Druhý pokus o rok později byl ještě dramatičtější. Objednaný autobus měl zásadní problémy už při cestě do Prachatic, kde jsme měli sjednané ubytování. V kopcích se pohyboval rychlostí kolem dvaceti kilometrů.

Druhý den se zdálo, že jsou všechny závady odstraněny, takže jsme mohli vyrazit do Pasova. Zhruba pět kilometrů za Prachaticemi hlásili cestující ze zadní části autobusu, že cítí kouř. Autobus zastavil a cestující vystoupili. Naštěstí. Když řidič zvedl kryt motoru, už šlehaly plameny. Hasicí přístroj situaci jen zhoršil. Když přijeli hasiči, nebylo už co zachraňovat. Za 12 minut autobus kompletně shořel a zůstala jen konstrukce. Protože v červnu byla okurková sezóna, dostali jsme se do všech zpravodajských

Vzdělávací program pro mentálně handicapované návštěvníky k výstavě Zdenky Marie Novákové. |

relací a bulvárních plátků. Celý večer jsem řešila zápisy hasičů, policie a záchranky, která našťěstí nezasahovala.

Požár se stal na rozcestníku turistických značek, takže se účastníci zájezdu vrátili pěšky zpět do Prachatic. Druhý den nám byl poslán náhradní autobus, ale nikdo neměl odvalu do Pasova vyjet. Zvolili jsme náhradní trasu s prohlídkou Písku. Po zájezdu jsem se pak snažila poskytnout pomoc s vyřizováním pojistek těm účastníkům zájezdu, kteří přišli o peníze a klíče od hotelu nebo auta. Pokud někde ve zprávách vidím nehodu autobusu, mám k tomu po této zkušenosti zdravý respekt, protože vím, že jsme mohli dopadnout mnohem hůř.

Další pracovní agendou je koncepce programu, příprava od špendlíku po výplatu honorářů účinkujících a realizace výtvarných dílen. V současnosti se tyto dílny z 4–5 díky důvodům, kterým se budu dále věnovat, zredukovaly na dvě, a to Muzejní noc a Den otevřených dveří.

Jako kurátorka připravuji téměř každý rok hlavně ilustrátorské výstavy, které patří mezi návštěvníky nejnavštěvovanější. K těm nejúspěšnějším patřily výstavy Jiřího Trnky, Zdeňka Buriana a Josefa Lady.

Bohužel na všechnu výše uvedenou práci jsem v galerii sama, což je velice svazující. Vždy se pracuje lépe v týmu. V galerii se nemám s kým poradit nebo u koho hledat inspiraci. Všichni mají pocit, že to musím nějak zvládnout, což se v zájmu návštěvníků za cenu maximálního vyčerpání taky většinou musí stát.

V současné době je tato situace v takovém stavu, že pokud se v budoucích letech nenajde jiné řešení – aktivní podpora a účast na těchto aktivitách dalších zaměstnanců nebo přijetí další edukátorky, nebude možné zejména volnočasové aktivity realizovat.

Praktikanti jsou k dispozici pouze v jarních měsících a ve většině případů není možné je nechat samostatně pracovat. Jsou pouze k ruce, a i když je to vítaná pomoc, hlavní část zůstává na mě.

Komunitní projekt Den dýní v roce 2015. |

Sít dobrovolníků, kteří se rekrutovali z mých přátel, se prakticky rozpadla. Nebyli totiž k dispozici zaměstnancům galerie, jak je to běžné, ale sami měli plnou odpovědnost za aktivity, které realizovali. To nebylo možné dlouhodobě bez podpory vedení a zaměstnanců galerie udržet.

Manžel a dva synové se samozřejmě všech akcí zúčastňují také. Jako fotografové, nosiči židlí a aparatury, dozor ve sbírkách a kopírovači a stříhači všeho, co je potřeba. Bohužel se takto zúčastňují už téměř 15 let. Starší syn je v současné době na vysoké škole a mladší ho bude v dalším roce pravděpodobně následovat. Nepředpokládám, že by tak v dalších letech trávili víkendy v galerii náhradou za zaměstnance. Všem, kteří mi doposud s realizací volnočasových akcí pomáhali, patří velký dík.

Jediný, kdo se z galerie těchto akcí zúčastňuje, jsou z podstaty své práce pokladní a kustodí. Příležitostně pak fotograf nebo správce, přestože zaměstnanci mají nárok na náhradní volno, kdežto dobrovolníci mají nárok na dva chlebičky. Pokud by Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích disponovala výtvarným ateliérem s dostatečnou kapacitou, ubylo by stresujících situací při práci mezi sbírkovými díly. Pak by se celkově zlepšila i situace s ostrahou expozic a výstav.

I když předchozí text nebyl příliš optimistický, nikdy jsem práci s návštěvníky nevzdala. Proto se mohu pochlubit tím, že podíl vzdělávacích programů a volnočasových aktivit v mé gesci se na celkové návštěvnosti podílí 32 %. Jsme součástí kulturního dění ve městě, a i když jsme zřizovaní krajem, jsem zvána na všechna jednání, kde se problematika kultury řeší.

Mám za sebou úspěšné projekty, na kterých vzájemně spolupracovalo více institucí ve městě. Jedním z nich je Maxisvět Maxipsa Fíka, na kterém se podílela knihovna, dům kultury, divadlo, kino, dům dětí a mládeže a ekologické centrum. Cílem bylo po celou dobu výstavy Jiřího Šalamouna nabízet dětským návštěvníkům program, který by představoval tvorbu a ilustrace Jiřího Šalamouna a jeho postavy Maxipsa Fíka z dalších pohledů, které v litoměřické galerii nebyly z prostorových důvodů možné.

Téměř na všech akcích projektu bylo dobrovolné vstupné. Závěr proběhl přímo v galerii, kde byli vylosováni ti dětské návštěvníci, kteří navštívili nejvíce akcí. Zároveň probíhal i výstavní workshop a soutěže. Dokonce se podařilo zapůjčit jednu ze dvou existujících masek Fíka, která se v průběhu akce objevila mezi dětmi. Tento projekt měl i další rozměr. Všechny dobrovolné příspěvky jsme na závěr předali „méně šťastným Fíkům“ do psího domova v Řepnici.

K Muzejní noci se z naší iniciativy přidalo postupně šest dalších institucí, takže jsme se stali nejmenším městem s nejvíce otevřenými kulturními organizacemi s programem zdarma. Díky tomu jsme také v roce 2017 byli osloveni s tím, aby se v našem městě uskutečnilo Národní zahájení Festivalu muzejních nocí.

V roce 2016 jsem se zúčastnila stáže v muzeích umění v Amsterdamu, kde bylo vidět, že edukační práce tam má v muzejní praxi své místo a že jsou jí vytvořeny perfektní podmínky z hlediska personálního i materiálně technického. Věřím, že i u nás už svítá edukátorům na lepší časy.

Tímto příspěvkem jsem chtěla povzbudit všechny edukátory a ukázat jim, že s velkým osobním úsilím se dají některé limity překonat. Díky trpělivosti a dlouhodobým výborným výsledkům se v současnosti mění situace k lepšímu.